

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματιών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

<ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ>

των

**ΑΡΓΥΡΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΤΣΙΜΠΟΥΡΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ**

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του πτυχίου Κοινωνικής
Εργασίας

Νοέμβριος 2016

Copyright@ 2016 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥΠ, ΤΕΙ Κρήτης.

<http://www.teicrete.gr/koinerg/koinwnikis.html>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων, του επιβλέποντα καθηγητή και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφοντες φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης

ΤΣΙΜΠΟΥΡΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΑΡΓΥΡΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

**«ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΣΕ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ»**

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

ΤΣΙΜΠΟΥΡΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΑΡΓΥΡΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός αυτής της μελέτης είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις μονογονεϊκές οικογένειες του δήμου Ηρακλείου Κρήτης καθώς και των αναγκών που προκύπτουν. Σαν επιμέρους **στόχοι** τέθηκαν η διερεύνηση των συνθηκών σε διάφορους τομείς της ζωής των μονογονεϊκών οικογενειών πιο συγκεκριμένα: α) στον οικονομικό τομέα β) στον εργασιακό τομέα γ) στον τομέα εξυπηρέτησης από υπηρεσίες.

Η μελέτη **απαρτίζεται** από δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Στο πρώτο μέρος(θεωρητικό) γίνεται βιβλιογραφική αναφορά σε ότι αφορά την οικογένεια σαν θεσμό καθώς και διευκρινήσεις σε σχέση με τις μονογονεϊκές οικογένειες. Η συνέχεια του θεωρητικού μέρους αναφέρεται στις κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά και στην οικονομική κρίση σαν φαινόμενο των τελευταίων ετών.

Μεθοδολογία: Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι ποσοτική, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν το ερωτηματολόγιο . Ειδικότερα, συλλέξαμε 140 ερωτηματολόγια από μονογονείς, άντρες και γυναίκες, κατοίκους του δήμου Ηρακλείου Κρήτης. Το ερωτηματολόγιο **απαρτιζόταν** συνολικά απο 18 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Με τις ερωτήσεις 1-6 συλλέχθηκαν στοιχεία για την δημογραφική κατάσταση των ερωτώμενων που συμμετείχαν στη μελέτη αλλά και για την επαγγελματική τους κατάσταση. Οι υπόλοιπες 12 ερωτήσεις εξετάζουν τις αλλαγές που έχουν υποστεί οι μονογονεϊκές οικογένειες στην περίοδο της οικονομικής κρίσης καθώς και τις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει.

Αποτελέσματα: Από την έρευνα προέκυψε πως Από το σύνολο των ερωτηθέντων το 6% ήταν άντρες ενώ το 94% γυναίκες .Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 36-46 ετών με ποσοστό 45%. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα των 26-35 με ποσοστό 24% και η ηλικιακή ομάδα των 47+ με ποσοστό 21%. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 10% ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 18-25.Επίσης,το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχουν τελειώσει το λύκειο με

ποσοστό 37%. Ακολουθούν με ποσοστό 30% εκείνοι που έχουν Ανώτατη εκπαίδευση και με 19% εκείνοι που έχουν παρακολουθήσει κάποια Τεχνική σχολή. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 5% είναι απόφοιτοι δημοτικού. Οι περισσότεροι (55%) φαίνονται να εργάζονται, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (45%) δεν εργάζονται.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 72% δεν ανταπεξέρχεται στα μηνιαία έξοδα, ενώ το 28% μόνο απάντησε ότι ανταπεξέρχεται.

Όσο αφορά την άποψη των ερωτηθέντων για την κατάσταση στο μέλλον. Το 63% θεωρούν ότι θα χειροτερέψει, το 26% ότι θα παραμείνει η ίδια ενώ το 11% ότι θα βελτιωθεί.

ABSTRACT

The **purpose** of this study is to investigate the economic crisis in lone-parent families in the municipality of Heraklion Crete as well as the needs arise. As **specific objectives** were to investigate the conditions in different areas of lone-parent families in particular: a) in the financial sector b) in the workplace c) the services of service sector. The study consists of two parts, theoretical and research part.

In the first part (theoretical) is a literature reference in terms of the family as an institution and clarifications in relation to single-parent families. The continuity of the theoretical part refers to the social perception of single parents, but also to the economic crisis as a phenomenon of recent years.

Methodology: The research conducted is quantitative research tool used was a questionnaire. Specifically, we collected 140 questionnaires from single parents, men and women, residents of the municipality of Heraklion, Crete. The questionnaire consisted of a total of 18 closed-ended questions. With questions 1-6 Data were collected on demographic status of respondents who participated in the study and their professional situation. The remaining 12 questions examining the changes suffered by single parent families in economic crisis and the new needs that have arisen.

Results: The investigation revealed that from all the respondents 6% were male and 94% female .The highest percentage of respondents belong to the age group of 36-46 years with a rate of 45%. Below the age of 26-35 quit with 24% and the 47+ age quit with 21%. Finally a small 10% belong to the age of quit 18-25.Episis, the majority of respondents have completed high school with 37%. Followed by 30% of those who have Higher Education and with 19% of those who have attended a technical school. Finally a small 5% are primary school graduates. Most (55%) seem to work, while a large proportion (45%) do not work. It is observed that the majority of respondents 72% does not cope with the monthly expenses, while 28% responded that only cope.

As for the view of respondents on the situation in the future. 63% thought it would get worse, 26% that it will remain the same while 11% thought it would improve.

Περιεχόμενα

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	13
1.2 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.....	13
2. ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	15
2.1 ΕΙΔΗ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	16
2.2 ΔΙΑΖΥΓΙΟ	16
2.3 ΑΝΥΠΑΝΤΡΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ.....	19
2.4 ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΝΟΣ ΓΟΝΕΑ.....	20
2.5 ΧΩΛΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	22
3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΜΟΝΟΓΟΕΪΚΟΤΗΤΑΣ	23
3.1 ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ	25
3.2 Η ΕΤΙΚΕΤΑ	26
4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	27
4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	27
4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ	28
5.ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΓΟΝΕΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ	30
6. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΑΜΟ – ΝΕΟΙ	35
ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ	35
7. ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΝ ΚΑΙΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	37
8. ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	41
8.1 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	45
8.2 ΑΝΕΠΙΣΗΜΑ ΔΙΚΤΥΑ - ΜΚΟ	47
8.3 ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	48
B.1.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	60
B2.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	60
B.2.1 Δημογραφικά στοιχεία.....	61
B2.2. Ανάλυση των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης στις μονογονεϊκές οικογένειες.....	67

Β.3.ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	81
Β.4.ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	84
Β.5.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	84
Γ.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85
Δ.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	87
Δ.1 ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	87

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο, προκάλεσε τεράστια κοινωνικά προβλήματα, τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις μη αναπτυγμένες κοινωνίες. Η οικονομική κρίση που μαστίζει όλη την Ευρώπη αλλά ιδιαίτερα τη χώρα μας κατά κοινή ομολογία, δημιουργεί σοβαρές ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις. Επίσης, επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας των πολιτών ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας και επηρεάζει ιδιαίτερα τις μονογονεϊκές οικογένειες (ευπαθείς ομάδες) οι οποίες βρίσκονται συνεχώς σε δυσμενή θέση, με συνέπεια να δυσκολεύεται η ζωή τους συνεχώς και να μάχονται να ανταπεξέλθουν σε αυτές τις δύσκολες μέρες χωρίς την απαραίτητη στήριξη. Όπως προκύπτει οι μονογονεϊκές οικογένειες έχουν περισσότερη ανάγκη τα κοινωνικά δίκτυα λόγω του γεγονότος ότι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους (π.χ. στην εξόφληση λογαριασμών, στην εξασφάλιση τροφής κ.α.).

Αναντίρρητα, έχουν επηρεαστεί σημαντικά οι ατομικές επιλογές των ανθρώπων και πιο συγκεκριμένα έχει επηρεαστεί σημαντικά ο θεσμός του γάμου και της οικογένειας. Τα τελευταία χρόνια έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός της γεννητικότητας και οι γάμοι. Από την άλλη μεριά, τα διαζύγια αυξήθηκαν και παράλληλα δημιουργούνται νέες μορφές οικογενειών όπως η δημιουργία παιδιών εκτός γάμου και συνάμα δημιουργία μονογονεϊκών οικογενειών ή ακόμη και δημιουργία νέων μορφών συντροφικότητας.

Οι αλληπάλληλες αλλαγές που γίνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα έχουν ως αποτέλεσμα την ασάφεια ως προς τα όρια του θεσμού της οικογένειας, με αποτέλεσμα ο θεσμός της οικογένειας να βρίσκεται σε κρίση. Στη σημερινή εποχή, μπορεί ο καθένας να παρατηρήσει ότι οι ρόλοι των δύο φύλων έχουν αντιστραφεί. Για παράδειγμα, υπάρχουν αλλαγές στην αγορά εργασίας με τις γυναίκες να αναλαμβάνουν διευθυντικές θέσεις ή ακόμη και να παίρνουν μεγαλύτερους μισθούς συγκριτικά με τους άντρες. Οι άντρες πια αναλαμβάνουν οικιακές εργασίες και έχουν την κύρια ευθύνη για το μέγαλωμα των παιδιών. Επιπλέον, οι εργοδότες στον ιδιωτικό τομέα εκμεταλλεύονται τις εργαζόμενες μητέρες, καθώς αυξάνονται καθημερινά, με την απόλυση άνευ αποδοχών των εργαζόμενων γονέων σε περίπτωση εγκυμοσύνης. Συνεπώς, συμβάλλει στη μείωση του αριθμού των γεννήσεων και συγχρόνως στην αύξηση των άνεργων γονέων, πράγμα που δυσκολεύει ακόμη περισσότερο το έργο των οικογενειάρχων.

Επιπρόσθετα, άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τις σύγχρονες κοινωνίες στις μέρες μας οφείλονται κυρίως στο επίπεδο της εκπαίδευσης, το εισόδημα, την ικανότητα απόκτησης προσωπικού κύρους και την οικονομική ανεξαρτησία του κάθε ανθρώπου.

Πολλές φορές οι περισσότεροι άνθρωποι επικεντρώνονται στην προσωπική αναγνώριση και τους προσωπικούς τους στόχους, με αποτέλεσμα να παραμένει στο περιθώριο ο θεσμός της οικογένειας. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια οι μονογονεϊκές οικογένειες έχουν να αντιμετωπίσουν πολύ σοβαρότερα προβλήματα σε σχέση με προηγούμενες γενεές μονογονεϊκότητας. Το κόστος ζωής είναι αυξημένο σε σχέση με παλαιότερα και δυστυχώς επιβαρύνει κατά κανόνα την οικογένεια. Αναντίλεκτα, υπάρχουν αρκετές δυσκολίες και αδιέξοδα όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, αφού σημειώνεται σε ευρεία κλίμακα εκμετάλλευση της ανάγκης των ανθρώπων να εργαστούν. Αυτό έχει ως συνέπεια να εργάζονται με μηδαμινούς μισθούς και γι' αυτό τον λόγο να μην μπορούν να καλύψουν ούτε τα βασικά.

Καταληκτικά, δύο παράγοντες της οικονομικής κρίσης που φαίνεται να σχετίζονται περισσότερο με την ψυχική υγεία είναι η ανεργία και το μέσο εισόδημα. Είναι κοινώς παραδεκτό, ότι είναι αρκετά ψυχοφθόρο και απογοητευτικό να μην μπορεί ένας γονιός να προσφέρει ακόμη και τα πιο βασικά πράγματα στο παιδί του. Έτσι, ο ίδιος ο γονέας αλλά και το παιδί του αποκτούν περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν συμπτώματα κατάθλιψης και απαξίωσης. (Μπούρας Γ. & Λύκουρας Λ. , 2011).

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε πως η οικονομική κρίση επηρεάζει τη ψυχική υγεία με δύο αλληλοτροφοδοτούμενους τρόπους. Πρώτον, εξασθενεί τους προστατευτικούς παράγοντες - μηχανισμούς άμυνας που συμβάλουν στην ανάπτυξη και τη διατήρηση της ισορροπίας στη προσωπικότητα του ατόμου. Δεύτερον, ενισχύει και αυξάνει τους παράγοντες κινδύνου για την εμφάνιση ψυχικών διαταραχών. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά την ψυχολογία των Ελλήνων με αποτέλεσμα να είναι απαισιόδοξοι, απογοητευμένοι και συνάμα να νιώθουν προδομένοι από την ίδια τους την πατρίδα λόγω του ότι δεν παρέχεται η απαιτούμενη στήριξη στους πολίτες σε αυτές τις δύσκολες στιγμές που αντιμετωπίζουμε όλοι μας. Έτσι, δημιουργείται ένα κλίμα θυμού ή ακόμη και απελπισίας σε όλους μας και ιδιαίτερα στις ευπαθείς - ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού όπως είναι πχ. οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι οποίες βρίσκονται στο κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Με όλα αυτά που επικρατούν στις μέρες μας επωμίζονται το περισσότερο βάρος κατά κύριο λόγο οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και ανεπίσημα δίκτυα (πχ. οικογένεια, φίλοι, εκκλησία). Οι ΜΚΟ είναι οι τυπικοί οργανισμοί που βασίζονται σε συγκεκριμένες αξίες και εξαρτώνται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει από ανιδιοτελείς προσφορές και εθελοντική υπηρεσία. Θα μπορούσε κανείς να πει πως αποτελούν "σωσίβιο σωτηρίας" για τις ευάλωτες ομάδες και έχουν σημαντικό διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ κοινωνίας ιδίως αυτή την δύσκολη περίοδο που επικρατεί στις μέρες μας.

Κατά δεύτερο λόγο, το κράτος έχει καθοριστικό ρόλο να βοηθήσει την οικογένεια με κάθε μέσο ώστε να αναπτυχθεί οικονομικά και κοινωνικά, με άλλα λόγια είναι το βάρος που αναλαμβάνουν τα επίσημα δίκτυα φροντίδας τα οποία είναι κρατικοί φορείς που υποστηρίζουν με τα προγράμματα τους την οικογένεια να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που αντιμετωπίζει είναι αξιοσημείωτο. Από καθαρά κοινωνικής πλευράς και υπό το πρίσμα της επιστήμης της ψυχολογίας, οι παραπάνω αναφορές πιστοποιούν την πολυσυζητημένη «εθνική κατάθλιψη» στην οποία έχει υποπέσει η χώρα. (Μαδιανός. & Οικονόμου, 2014)

Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνία θα ήταν σημαντικό να δείξει την απαιτούμενη προσοχή που απαιτεί το θέμα και να κάνει τις κατάλληλες διευθετήσεις, έτσι ώστε να μειώσουν κατά κάποιο τρόπο το βάρος που επωμίζεται μία οικογένεια και πιο συγκεκριμένα μία μονογονεϊκή οικογένεια.

Κατά συνέπεια, θα διερευνήσουμε τους τρόπους που η οικονομική κρίση επιδρά εν γένει στις συνήθειες, τις πεποιθήσεις, αλλά και τον ψυχισμό των μονογονεϊκών οικογενειών στο Δήμο Ηρακλείου Κρήτης.

Α' ΜΕΡΟΣ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

<<Η οικογένεια είναι ένα σύνολο ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους με τον ισχυρό δεσμό του αίματος ή εξαγχιστείας και συγκατοικούν. Επίσης, αισθάνονται μεταξύ τους ισχυρούς δεσμούς αμοιβαίων υποχρεώσεων και συναισθημάτων λόγω και της συγγενείας που τους συνδέει. Περιλαμβάνει τους συζύγους, με τα παιδιά τους και συχνά τρίτα πρόσωπα που συνδέονται μεταξύ τους συζύγους με στενούς κοινωνικούς δεσμούς.>> (Λουκία Μ. Μουσούρου, 2005 : 16- 18)

Κύρια χαρακτηριστικά των μελών της είναι η κατοίκηση στο ίδιο χώρο και η οικονομική συνεργασία. Βασική αποστολή της οικογένειας είναι να ικανοποιήσει τις φυσικές και ψυχολογικές ανάγκες των μελών της και να εξασφαλίζει την επιβίωση της. Η βιολογική λοιπόν, λειτουργία της συνίσταται στην αναπαραγωγή του είδους. Η παροχή τροφής και κατοικίας κάλυψη άλλων υλικών αναγκών, η προστασία από εξωτερικούς κινδύνους αποτελούν μέρος των ευρύτερων λειτουργιών της οικογένειας. Ο σύνδεσμος των μελών μεταξύ τους, η κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών τους, η ευκαιρία να αναπτύξουν την προσωπική τους ταυτότητα διατηρώντας παράλληλα μέρος και της οικογενειακής τους ταυτότητας, η υποστήριξη της δημιουργικότητας και των πρωτοβουλιών του κάθε μέλους, εντάσσονται στη ψυχολογική λειτουργία της οικογένειας

1.2 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η οικογένεια είναι ένα σύστημα ικανοποίησης ταυτοχρόνως πολλών αναγκών του ανθρώπου, ενώ η αδυναμία να καλυφθούν οι ανάγκες αυτές, δημιουργεί διάφορα ψυχοσωματικά και κοινωνικά προβλήματα. Ο πολιτισμός ολόκληρος δημιουργήθηκε και εξακολουθεί να υπάρχει για να καλύψει τις διάφορες ανάγκες των ατόμων και η οικογένεια ως υποσύστημα του πολιτισμού και θεσμός εξυπηρετεί με τις λειτουργίες της διάφορες ανθρώπινες ανάγκες. Οι λειτουργίες της οικογένειας μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- 1) Αναπαραγωγική Λειτουργία. Πρόκειται για την απαραίτητη λειτουργία εξασφάλισης της βιολογικής αναπαραγωγής της κοινωνίας. Χαρακτηριστικό στο σημείο αυτό είναι πως το γεγονός των βιολογικά διαφορετικών ρόλων των φύλων στην αναπαραγωγική λειτουργία, είναι καθοριστικό στον κοινωνικό

προσδιορισμό των ρόλων τους στις άλλες λειτουργίες. Συγκεκριμένα, όσο περισσότερο παραδοσιακή είναι μία κοινωνία τόσο πιο καθοριστικός είναι ο βιολογικός ρόλος στον προσδιορισμό των κοινωνικών ρόλων.

2) Οικονομικές Λειτουργίες. Οι οικονομικές λειτουργίες είναι αυτές που διαφοροποιούνται περισσότερο από όλες τις άλλες, ως αποτέλεσμα του κοινωνικό - οικονομικού εκσυγχρονισμού. Σε μια παραδοσιακή κοινωνία οι λειτουργίες αυτές συνίστανται σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων όπου η κατανομή της εργασίας εξαρτάται από το φύλο και καθιστούν την οικογένεια συνολικά μια πλήρη οικονομική μονάδα, μια μονάδα δηλαδή παραγωγής και κατανάλωσης. Στις σύγχρονες όμως οικογένειες, η οικογένεια ως ομάδα είναι κατά κύριο λόγο μονάδα κατανάλωσης και όχι μια μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης, όπως στις παραδοσιακές κοινωνίες, με συνέπεια την έντονη διαφοροποίηση των ρόλων των φύλων.

3) Εκπαιδευτικές Λειτουργίες. Πρόκειται για τις λειτουργίες εκείνες που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της πολιτισμικής παραγωγής της κοινωνίας, για την αναπαραγωγή δηλαδή της ίδιας της κοινωνίας.

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, οι λειτουργίες της εκπαίδευσης και της κοινωνικοποίησης δεν διαχωρίζονται, σε αντίθεση με τις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η εκπαίδευση αποτελεί ευθύνη εξειδικευμένων θεσμών.

4) Ψυχολογικές Λειτουργίες. Οι λειτουργίες αυτές συνίστανται κυρίως στην ικανοποίηση της ανάγκης των ατόμων να αισθάνονται ασφαλή και να απολαμβάνουν την στοργή των άλλων. Είναι θετικό από κάθε άποψη να αισθάνεται το κάθε μέλος ότι κάθε πράξη του τελικά αναφέρεται στην οικογένεια του και να ενισχύεται από την αίσθηση ότι ανήκει σε μια οικογένεια στην οποία προσφέρει τις δυνάμεις του, και από την οποία μπορεί να αναμένει ηθική και υλική συμπαράσταση.

2. ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Με τον όρο μονογονεϊκή οικογένεια εννοούμε την οικογένεια, στην οποία υπάρχει ένας μόνο γονέας λόγω του ότι είναι άγαμος, είτε γιατί είναι χήρος, είτε γιατί είναι διαζευγμένος και υπάρχουν ανήλικα παιδιά κάτω των 18 ετών. (Λουκία Μ Μουσούρου, 184)

Η μονογονεϊκή οικογένεια είναι από τις κατηγορίες του πληθυσμού, η οποία είναι ευάλωτη στον κοινωνικό αποκλεισμό. Τα πολλαπλά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσουν είναι τα άμεσα (κοινωνική απομόνωση, προκαταλήψεις, δυσκολίες προσαρμογής), αλλά και μακροπρόθεσμα οικονομικά προβλήματα που επιφέρουν μείωση της ποιότητας ζωής, η επαγγελματική αποκατάσταση και ανάγκη απόκτησης επαγγελματικών προσόντων. Η απουσία επαρκούς και φθηνού συστήματος διημερεύουσας προστασίας παιδιών, η απομόνωση και έλλειψη κοινωνικών σχέσεων και δικτύσεων, τάση αυτό-απομόνωσης προς αποφυγή βιώσεως κοινωνικού στιγματισμού. Λόγω της αύξησης των διαζυγίων αλλά και του αριθμού των γάμων, μεταξύ ατόμων που παντρεύονται για δεύτερη ή τρίτη φορά, παρατηρείται επίσης διαφοροποίηση των μορφών της οικογένειας και των διαπροσωπικών σχέσεων. Το κλασικό μοντέλο οικογένειας με μητέρα – πατέρα - παιδιά και όλο και λιγότερο με παππούδες ή άλλα μέλη της ευρύτερης οικογένειας, εξακολουθεί να επικρατεί αλλά είναι σήμερα μια μορφή οικογένειας ανάμεσα σε άλλες. Ενώ συντελούνται αυτές οι σημαντικές αλλαγές και η οικογένεια αποδυναμωμένη και μόνη της προσπαθεί να επινοήσει μηχανισμούς για να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις παραδοσιακές υποχρεώσεις προς τα μέλη της, διαπιστώνουμε τη στροφή της κοινωνίας στο θεσμό της οικογένειας αλλά με μεγαλύτερες και υψηλότερες προσδοκίες από το γονικό ρόλο που συχνά δεν συνάδουν και συγκρούονται με την κοινωνική πραγματικότητα.

Οι σημερινές προσδοκίες από το γονικό ρόλο και την οικογένεια, χωρίς το παράλληλο υποστηρικτικό δίκτυο, αποτελούν πηγές ανασφάλειας και άγχους για τα παιδιά η συμπεριφορά των οποίων επηρεάζεται και μεταφέρεται και στο σχολικό πλαίσιο.

2.1 ΕΙΔΗ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

2.2 ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Το διαζύγιο αποτελεί ένα είδος μονογονεϊκής οικογένειας όπου το κάθε μέλος της βιώνει μία συναισθηματική κρίση, η οποία έχει ορισμένα χαρακτηριστικά, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία στο άτομο για προσωπική ανάπτυξη και ολοκλήρωση. Από την άλλη μεριά, αν οι μηχανισμοί επίλυσης προβλημάτων δεν είναι αρκετά επαρκείς ώστε να επανέλθει το σύστημα (άτομο) σε ισορροπία, τότε μπορεί πλέον η κατάσταση να θεωρηθεί ως κρίση. Η απειλή της ικανοποίησης των βασικών αναγκών μπορεί να κινητοποιήσει αντιδράσεις άγχους και η απώλεια ίσως να προκαλέσει αντιδράσεις κατάθλιψης. Συνεπώς, η πρόκληση μπορεί να πυροδοτήσει νέους τρόπους επίλυσης προβλημάτων. Επιπλέον, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η απόφαση για το διαζύγιο υιοθετεί ένα νέο ρόλο και τρόπο ζωής για το κάθε μέλος της οικογένειας. Η διαδικασία του διαζυγίου είναι επίσης μια ευκαιρία για προσωπική ανάπτυξη και ωρίμανση καθώς επανεξετάζονται πολλά θέματα όπως η σεξουαλική ταυτότητα, οι διαπροσωπικές σχέσεις, οι αξίες και ο τρόπος ζωής. Ταυτόχρονα όμως είναι και μία διαδικασία πένθους με μια σειρά αλληλεπικαλυπτόμενων σταδίων

- α) άρνησης
- β) απώλειας
- γ) κατάθλιψης
- δ) θυμού
- ε) επαναπροσδιορισμού της ταυτότητας και του τρόπου ζωής και τέλος στ) αποδοχής και υιοθέτησης νέων σχεδίων για τη ζωή. (Κογκίδου, 172).

Επιπρόσθετα, εάν το διαζύγιο οδηγήσει σε οικογενειακή κρίση τότε μπορεί να συμβάλει στην εμφάνιση ατομικών δυσλειτουργιών. Ο βαθμός και το είδος της κρίσης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που προϋπάρχουν ή έπονται του διαζυγίου. Αναμφίβολα, το διαζύγιο είναι μια στρεσογόνο κατάσταση, η οποία σε συνδυασμό με άλλες καταστάσεις που έχουν σχέση με το γονικό σύστημα, φύλο, την ηλικία του παιδιού και την προσωπικότητα του κάθε μέλους, μπορεί να προκαλέσει βραχύχρονη ή μακρόχρονη διαταραχή.

Η μονογονεϊκότητα βιώνεται διαφορετικά από τους γονείς, ανάλογα με τη σχέση που έχουν με το παιδί. Σύμφωνα με τον Roussin (1993), υπάρχει η ολοκληρωμένη μονογονεϊκότητα και η μονογονεϊκότητα των Σαββατοκύριακων και των διακοπών. Αναντίρρητα, το πιο συχνό φαινόμενο που παρατηρείται στη σημερινή εποχή είναι το γεγονός ότι οι μητέρες είναι αυτές που ζουν κυρίως με τα παιδιά. Παράλληλα υπάρχει η δυνατότητα για κοινή γονική επιμέλεια στους γονείς να ασκούν από κοινού τα γονικά τους καθήκοντα και ο δικαστής καθορίζει τον τόπο κατοικίας του παιδιού, πάντα βέβαια με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού. Επιπλέον, ο χωρισμός πολλές φορές παίρνει και τη μορφή της εγκατάλειψης, δηλαδή πρόκειται για απόφαση του ενός μόνο συντρόφου με συνέπεια να αποτελεί επώδυνη διαδικασία γι' αυτόν που την υφίσταται. Ψυχολογικά η εγκατάλειψη είναι η πιο τραυματική διαδικασία απ'ότι το διαζύγιο. Σ' αυτήν τη περίπτωση της εγκατάλειψης, ο μόνος γονέας αναπτύσσει πολλές αντιστάσεις στη διατήρηση της σχέσης του παιδιού με το γονέα που τους εγκατέλειψε. Βέβαια, αυτές οι αντιστάσεις προέρχονται από τη τραυματική εμπειρία της εγκατάλειψης και μεταφέρεται σταδιακά στο παιδί, καθώς νιώθει και αυτό εγκαταλειμμένο (Χουρδάκη, 270) αφού βρίσκεται στη μέση της διαμάχης μεταξύ των δύο γονέων.

Το διαζύγιο δεν αρχίζει από την στιγμή που αναλαμβάνουν οι δικηγόροι την υπόθεση, αλλά αρχίζει από την στιγμή που δύο άτομα αρχίζουν να αισθάνονται απόμακροι ο ένας από τον άλλο και διαμορφώνουν ο καθένας ξεχωριστό δρόμο από εκείνο που είχαν ξεκινήσει μαζί πριν χρόνια.

Τα στάδια ολοκλήρωσης του διαζυγίου σύμφωνα με τον Golan (1978: 171) και την Χατζηχρήστου (1999: 99) είναι τα εξής:

- 1) **Στάδιο του συναισθηματικού διαζυγίου:** Περικλείει δυσκολίες – συγκρούσεις που επιδεινώνουν τη σχέση του ζευγαριού, καθώς και μία σειρά γεγονότων και συναισθημάτων που οδηγούν στη διάλυση της. Αρχίζει συνήθως όταν οι σύζυγοι αποσύρουν τα θετικά συναισθήματα, την επιθυμία και την εμπιστοσύνη τους από τον άλλο και τα αντικαθιστούν με αμοιβαίο ανταγωνισμό και σύγκρουση. Τα κυριότερα θέματα για τα οποία συγκρούονται είναι το σέξ και τα χρήματα με τα οποία τις πλείστες φορές καλύπτουν βασικές προσωπικές δυσκολίες

- 2) **Νομικό διαζύγιο:** Περιλαμβάνει τις απαιτούμενες νομικές διαδικασίες για τη λύση του γάμου. Ήδη από τη δεκαετία του 1970 έχει διαπιστωθεί ότι η σχετική νομοθεσία και η υποδομή στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου δεν διευκολύνουν την οικογένεια να αποφορτιστεί συναισθηματικά με κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους. Αποτελεί λοιπόν κοινή απόφαση του ζευγαριού να διαχωρίσει το δρόμο του και να εμφανίσει αυτή την απόφαση στην κοινωνία. Σε αυτό το στάδιο ο καθένας επωμίζεται τις ευθύνες του και βρίσκεται σε πολύπλοκη ψυχολογική θέση.
- 3) **Οικονομικό Διαζύγιο:** Περικλείει τις ρυθμίσεις που αφορούν την κοινή περιουσία των συζύγων, τη διατροφή των ανηλίκων παιδιών ή ακόμη και του/της συζύγου. Οι ρυθμίσεις αυτές είναι είτε νομικές πράξεις, συνδυαζόμενες με την νομική διαδικασία διαζυγίου, είτε στηρίζονται απλά σε συμφωνία των πρώην συζύγων. Συνεπώς, προκύπτουν πολλές δυσμενείς συνθήκες από το μοίρασμα των περιουσιακών στοιχείων και από τις αυξημένες ανάγκες των μελών της οικογένειας που δεν καλύπτονται επαρκώς.
- 4) **Διαζύγιο από κοινό γονεϊκό ρόλο:** Αφορά την ανισότιμη κατανομή των γονεϊκών ρόλων μετά το χωρισμό. Μετά τον χωρισμό και οι δύο γονείς διατηρούν τη σχέση τους με το παιδί ή τα παιδιά, ωστόσο η μητέρα έχει την φυσική επιμέλεια των παιδιών, ενώ ο πατέρας επικοινωνεί μαζί τους ανά διαστήματα. Η άνιση νομική ρύθμιση της γονεϊκής φροντίδας, των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων των γονιών μετά τον χωρισμό θεωρείται πηγή έντασης, συγκρούσεων και έντονου ψυχολογικού πόνου, ο οποίος έχει μεγάλη διάρκεια και αποτελεί πηγή μακροχρόνιων προβλημάτων μεταξύ των γονέων αλλά και μεταξύ γονέα και παιδιού.
- 5) **Διαζύγιο από την κοινότητα:** Αναφέρεται στην αποκοπή από τους φίλους και τον κοινωνικό περίγυρο του ζευγαριού μετά το χωρισμό λόγω μετακόμισης σε άλλη γειτονιά ή πόλη, προβλημάτων μοναξιάς, αναζήτησης νέων προσώπων με κοινά ενδιαφέροντα και κοινωνικής υποστήριξης. Η εμπειρία αυτή μπορεί να έχει μεγάλη διάρκεια.
- 6) **Ψυχικό Διαζύγιο:** Συνδέεται άμεσα με την ανάκτηση της αυτονομίας των δύο συζύγων ως ατόμων. Είναι η πιο δύσκολη φάση στην πορεία προσαρμογής και προϋποθέτει απόσταση από τον/την πρώην σύζυγο, με

απώτερο σκοπό την ανάκτηση της αυτοεκτίμησης του/της. Συνδέεται ,δηλαδή, με την ολοκλήρωση και την αυτονομία του ατόμου.

2.3 ΑΝΥΠΑΝΤΡΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

Στη σύγχρονη κοινωνία που ζούμε η γαμηλιότητα και η γεννητικότητα δεν εξελίσσονται παράλληλα. Οι αλληπάλλληλες αλλαγές που γίνονται στη κοινωνία μας σε σύντομο χρονικό διάστημα έχουν ως αποτέλεσμα την ασάφεια ως προς τα όρια του θεσμού της οικογένειας, με αποτέλεσμα ο θεσμός της οικογένειας να βρίσκεται σε κρίση και συγχρόνως να αυξάνονται οι γεννήσεις εκτός γάμου. Κατά την άποψη μου, το θέμα του παιδιού εκτός γάμου και της ανύπαντρης μητέρας, συνδέεται άρρηκτα με την εφηβεία και την νεαρή ηλικία της γυναίκας. Το θέμα δε της επιθυμητής ή ανεπιθυμητής εγκυμοσύνης μας παραπέμπει άμεσα στη σεξουαλική και αναπαραγωγική συμπεριφορά των Ελλήνων/Ελληνίδων. Θα ήταν σημαντικό ,λοιπόν, να δίνεται η προσοχή που απαιτείται και να γίνεται καλύτερη ενημέρωση και οργάνωση σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης . Ωστόσο, θα ήταν ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτο αν υπήρχε ενημέρωση και από το σχολείο σε θέματα που αφορούν την έκτρωση και τα μέτρα αντισύλληψης, ώστε οι νέοι να γνωρίζουν τους κινδύνους και τις επιπτώσεις που εγκυμονούν από αυτή την πράξη. Έτσι, θα έχουν την κατάλληλη γνώση όσον αφορά την γονιμοποιητική δραστηριότητα και θα αποφεύγονται οι τυχόν ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες. Με αυτό τον τρόπο θα συντελούσε σημαντικά στη μείωση των ανεπιθύμητων εγκυμοσύνων.

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ανύπαντρης μητέρας είναι η δυσκολία της να εγκαθιδρύσει στενούς, αποδεκτούς και μακροχρόνιους συναισθηματικούς δεσμούς. Η προσωρινή απουσία ενός ορίζοντα και η αναζήτηση ισχυρής συναισθηματικής σχέσης, αναπληρώνουν την βαθιά ανάγκη της για αγάπη και ασφάλεια. Πολλές φορές το παιδί παίρνει το ρόλο του απόν γονέα και αναγκάζεται να ωριμάσει πιο γρήγορα με αποτέλεσμα να χάνει το παιδικό ρόλο και τη ξεγνοιασιά που θα έπρεπε να έχει. Κατά κάποιο τρόπο γίνεται προέκταση της μητέρας και αντιπροσωπεύει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια άγαμη μητέρα. Οι δυσχέρειες που προκύπτουν ίσως αφορούν την ανατροφή του παιδιού, οικονομικά προβλήματα, μοναξιά, κοινωνικά προβλήματα κ.α., με συνέπεια η μητέρα να γίνεται πιο κτητική και άκαμπτη απέναντι στο παιδί.

Το παιδί που μεγαλώνει σε ένα τέτοιο πλαίσιο αναπτύσσει μια πολύ στενή σχέση με την μητέρα του, χωρίς κανένα ενδιάμεσο, μία σχέση που μπορεί να γίνει καταπιεστική. Η στάση της μητέρας όσον αφορά την συγκρότηση της ταυτότητας του παιδιού, είναι καθοριστική. Η διαδικασία αυτή εξαρτάται άμεσα από την τοποθέτηση της ίδια της μητέρας ως γυναίκα και του πατέρα του παιδιού ως άντρα και κατ'επέκταση ως διανοητικά αποδεκτού πατέρα του παιδιού της. Όπως προκύπτει ο μονογονιός πολλές φορές είναι πιθανό να μην αποδέχεται την ανάγκη του παιδιού για να βρεί τον φυσιολογικό του γονέα με συνέπεια αυτό να γίνεται αντιληπτό από το παιδί και να προσπαθεί να ψάχνει μία ρίζα έτσι ώστε να γίνει όπως και τα υπόλοιπα παιδιά. Αυτή η συνεχής αναζήτηση και ανάγκη του παιδιού προκαλεί έντονα συναισθήματα άγχους και ενοχής τόσο στο παιδί όσο και στον γονέα. Γι' αυτό το λόγο λοιπόν το παιδί της ανύπαντρης μητέρας αντιμετωπίζει μεγαλύτερες δυσκολίες προσαρμογής στο σχολείο σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά.

2.4 ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΝΟΣ ΓΟΝΕΑ

Οι χήρες, μόνες μητέρες έχουν την υψηλότερη κοινωνική θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες μόνες μητέρες γιατί η κατάσταση της μονογονεϊκότητας τους ήταν αναπόφευκτη για αυτές και προέρχονται από ένα σχήμα ζωής σε ζευγάρι. Συχνά οι χήρες βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση, διότι έχουν κάποια σύνταξη, κρατούν όλη την περιουσία που είχαν ως διγονεϊκή οικογένεια και έχουν συνήθως καλύτερη ασφάλιση. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της χήρας μητέρας είναι ότι θεωρείται κοινωνικά αποδεκτή, αντιμετωπίζεται με συμπάθεια από την οικογένεια, το φιλικό της περιβάλλον και την κοινότητα. Με αυτό τον τρόπο της παρέχεται συναισθηματική στήριξη από τους γύρω της κατά την περίοδο του πένθους και κατά την περίοδο προσαρμογής της στο ρόλο της μόνης μητέρας. Εκτός όμως από το πλεονέκτημα αυτό, στη χήρα τίθενται περιορισμοί από την κοινωνία που είναι πολύ περισσότεροι σε σχέση με αυτούς που τίθενται στους χήρους πατέρες. Η χήρα μητέρα εξαναγκάζεται να μείνει μόνη και απομονωμένη από την κοινωνία.

Ο θάνατος του ενός γονέα διαταράσσει την ισορροπία της οικογένειας και δημιουργεί μία νέα συνθήκη στην οποία καλείται το παιδί να ζήσει. Το παιδί πρέπει να γνωρίζει για το θάνατο του γονέα, έτσι ώστε να αρχίσει να ολοκληρώνεται φυσιολογικά η διαδικασία του θρήνου. Το παιδί που έχασε ένα από τους δύο γονείς

λόγω θανάτου, βρίσκεται μπροστά σε ένα τετελεσμένο και οδυνηρό γεγονός, για το οποίο δεν νιώθει σε μεγάλο βαθμό ενοχή όπως στην περίπτωση εγκατάλειψης ή του διαζυγίου. Ο θάνατος κινητοποιεί μια μακρόχρονη διεργασία πένθους για το παιδί όπως επίσης και για το γονέα κι έτσι οι σχέσεις της οικογένειας πρέπει να αναδομηθούν. Η ολοκλήρωση του θρήνου προϋποθέτει την συνειδητή αποδοχή του θανάτου, την αντιμετώπιση του πόνου, την σταδιακή προσαρμογή στις νέες συνθήκες και τέλος τη συναισθηματική επένδυση σε νέες σχέσεις και ρόλους.

Ο Bowlby διακρίνει τη διεργασία του πένθους σε τρία στάδια :

- 1) Φάση της άρνησης, το υποκείμενο δεν μπορεί να πιστέψει το θάνατο του άλλου γονέα και δρα σαν να ήταν στη ζωή. Ο θυμός και το κλάμα συνοδεύουν το έντονο αίσθημα αποχωρισμού και τη λύπη.
- 2) Φάση απόγνωσης, αποδιοργάνωσης της προσωπικότητας μέσα σε έντονο κλίμα πόνου.
- 3) Φάση από αισθήματα αποχωρισμού από το χαμένο αντικείμενο και αναδιοργάνωση ως προς τα νέα. (Κογκίδου, 256)

Τα παιδιά που έχουν φτάσει στην ηλικία του σχολείου είναι εξίσου ικανά με τους ενήλικες να κατανοούν το θάνατο, να εκφράσουν τη θλίψη τους και να βιώσουν το πένθος. Οι αντιδράσεις των παιδιών μπορεί να μοιάζουν διαφορετικές, επειδή συχνά έχουν μια ανώριμη μορφή. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την έκφραση του θρήνου και την ικανότητα του πένθους των παιδιών σχετίζονται με την νοητική, τη συναισθηματική και τη φυσική ανάπτυξη. Ένα μεγάλο μέρος της νοσηρότητας που συνδέει το θάνατο θα μπορούσε να προληφθεί. Οι παιδοψυχίατροι και τα άλλα μέλη των διεπιστημονικών ομάδων σε συνεργασία με τους δασκάλους και άλλους επαγγελματίες μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ψυχική υγεία των παιδιών και των γονιών τους και να είναι σε θέση να παρέμβουν εγκαίρως, με την εμφάνιση της δυσλειτουργίας ώστε να αποτρέπουν δευτερογενής και τριτογενείς διαταραχές.

Από την άλλη πτυχή, ο αριθμός των χήρων πατέρων είναι πολύ μικρός σε σχέση με τις μόνες μητέρες. Επίσης, ο αριθμός αυτός μειώνεται προοδευτικά λόγω της αύξησης του μέσου όρου ζωής των γυναικών, ο οποίος είναι έτσι κι αλλιώς μεγαλύτερος από αυτής των αντρών. Οι μόνοι πατέρες, ως επι των πλείστων δεν αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και η πλειοψηφία τους εργάζεται όπως και

πριν. Κατά τα άλλα αντιμετωπίζουν σχεδόν τα ίδια προβλήματα με την γυναίκα, βιώνουν ως ένα βαθμό τις ίδιες συγκρούσεις ρόλων που προέρχονται από την προσπάθεια εναρμόνισης του επαγγέλματος, του κοινωνικού ρόλου και της γονεϊκότητας. Ψυχολογικά, οι χήροι βιώνουν τα ίδια συναισθήματα με τις χήρες, όπως πχ. Θλίψη, μοναξιά, αίσθηση αποτυχίας, υπερφόρτωση ευθυνών κ.α.

2.5 ΧΩΛΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

Πρόκειται για οικογένειες που έχουν διασπαστεί σε δύο τμήματα, όχι γιατί οι σύζυγοι δεν επιθυμούν να συζούν αλλά γιατί μη οικογενειακοί λόγοι όπως επαγγελματικές υπερχρεώσεις, μετανάστευση κ.α. τους αναγκάζουν να ζουν χωριστά επί μακρά χρονικά διαστήματα. Συνήθως, τα παιδιά σε αυτές τις οικογένειες ζουν με την μητέρα γιατί ο πατέρας μπορεί να είναι ναυτικός, μετανάστης, αποσπασμένος υπάλληλος σε άλλη πόλη ή μπορεί να πήγε να δουλέψει στο εξωτερικό, και γι' αυτό τον λόγο η οικογένεια του να έμεινε στην Ελλάδα. Η αντιμετώπιση του σχήματος αυτού, δηλαδή της οργάνωσης του ιδιωτικού βίου είναι σχετικά πρόσφατη και επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στις επιπτώσεις τις μακράς απουσίας του πατέρα στα παιδιά. Σύμφωνα με τον Μπουφενμπέννερ, το αποτέλεσμα που προκύπτει είναι τα παιδιά των οποίων λείπει ο πατέρας για μεγάλο χρονικό διάστημα να έχουν πολλές φορές έλλειψη αυτοσεβασμού, μειωμένη υπευθυνότητα, μειωμένες ηγετικές ικανότητες κλπ.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΜΟΝΟΓΟΕΪΚΟΤΗΤΑΣ

<<Η κοινωνική αντιμετώπιση της οικογένειας κατά την διάρκεια της κρίσης της ως θεσμός, εξαρτάται ανάλογα με τρεις προϋποθέσεις α) ότι οι σκοποί που έχουν εξακολουθούν να θεωρούνται σημαντικοί β) η αποτελεσματικότητα των τρόπων επίτευξης των σκοπών αυτών (δηλαδή αποτελεσματικότητα παγιωμένων κοινωνικών σχέσεων και τρόπων δράσης) γ) οι κοινωνικές σχέσεις και τρόποι δράσης που συνιστούν τον θεσμό εξακολουθούν να είναι σύμφωνες με τις ισχύουσες κοινωνικές αξίες. Αυτό σημαίνει πως η εξασθένηση ή η ενίσχυση μίας αξίας επιδρά στο σύστημα και υπάρχουν επιπτώσεις σε όλες τις αξίες που το συναποτελούν>>. (Λουκία Μ. Μουσούρου 2005 : 54-55)

Επίσης, η αντιμετώπιση της μονογονεϊκής οικογένειας συνδέεται άμεσα με το σύστημα αξιών της κοινωνίας και είναι σημαντικό να υπάρχει ευελιξία όσο αφορά την προσαρμογή της σε νέα δεδομένα και να μπορεί να εφαρμόζει νέους μηχανισμούς άμυνας για τυχόν προβλήματα που προκύπτουν.

Έτσι διαμέσου των διαφορετικών περιόδων έως σήμερα, η μονογονεϊκότητα θεωρείται ως στίγμα και αποκλίνουσα κατάσταση και ως εναλλακτικός τρόπος οικογενειακής οργάνωσης. Στη μία άκρη της κοινωνικής συνείδησης ήταν η χήρα, η οποία ήταν πιο κοντά στη Θρησκεία ενώ στην άλλη άκρη ήταν η ανύπαντρη μητέρα πιο κοντά στην πορνεία.

Η κοινωνία ανταποκρίνεται με διαφορετικό τρόπο στα προβλήματα που παρουσιάζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες σε κάθε εποχή. Η ιστορία της κοινωνικής αντιμετώπισης των γεννήσεων εκτός γάμου είναι εξαιρετο παράδειγμα της δημιουργίας του κοινωνικού προβλήματος και στη συνέχεια, της δημιουργίας ειδικών κατηγοριών. Η Lefaucher (1985) αναφέρεται στην αντιμετώπιση της μητρότητας εκτός γάμου στη Γαλλία, όπου θεωρείται ως μια κατάσταση υψηλού κινδύνου τόσο από άποψη υγείας όσο και από άποψη φόβου εξαιτίας της εγκατάλειψης πολλών παιδιών ανύπαντρων μητέρων. Το γεγονός αυτό επιβαρύνει τις κοινωνικές δαπάνες του κράτους και συμβάλλει στην αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων εξαιτίας του κινδύνου που συνδέεται με την εγκατάλειψη και την στέγαση-σύτιση των παιδιών.

Η μητρότητα εκτός γάμου αποτελεί για τους νέους ανθρώπους και ιδιαίτερα για τις φεμινίστριες ένα νέο τύπο οικογένειας. Κατά μία έννοια, το μοντέλο της

ανύπαντρης μητέρας έχει υιοθετηθεί ως τρόπος οργάνωσης των χωριών SOS, ως κοινωνική μητρότητα.

Η κοινωνική αντιμετώπιση του διαζυγίου είναι διαφορετική ανά εποχή. Η τάση υπεράσπισης και διατήρησης της πυρηνικής οικογένειας είχε στιγματίσει κοινωνικά το διαζύγιο <διαζύγιο/αμαρτία>, τις συνέπειες του οποίου υφίστανται τα παιδιά και οι γονείς. Σήμερα η γυναίκα λόγω της διαφορετικής κοινωνικής θέσης που κατέχει και λόγω της δυναμικής θέσης που έχει στην οικογένεια αναλαμβάνει μεγαλύτερες πρωτοβουλίες και έτσι μπορεί να ζητήσει διαζύγιο ευκολότερα απ' ότι παλαιότερα. Το διαζύγιο πλέον αντιμετωπίζεται με εντελώς διαφορετικό τρόπο, καθώς δεν θεωρείται ως ηθικό λάθος τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία γενικότερα.

Με βάση τον Χανδάρο(1993), ένα κοινωνικό πρόβλημα υφίσταται όταν υπάρχει ευμεγέθης απόκλιση μεταξύ αυτού που είναι και αυτού που οι άνθρωποι θεωρούν ότι πρέπει να είναι. Οι κοινωνικές αξίες καθορίζουν τις γνώμες, τις στάσεις, τις νοοτροπίες, τις αντιλήψεις των κοινωνικών ομάδων αλλά και των ατομικών συμπεριφορών. Ακόμη, οι αξίες διαμορφώνουν τις κοινωνικές προσδοκίες, ως προς το τι περιμένει κανείς από τη ζωή, από την κοινωνία αλλά και από τον ίδιο κοινωνικό του εαυτό. Όταν η πραγματικότητα και η προσδοκία συγκρούονται τότε μιλάμε για κοινωνικά προβλήματα. Η ταυτότητα της μονογονεϊκής οικογένειας προσδιορίζεται σε σχέση με τον εξωτερικό χώρο, δηλαδή την κοινωνική οργάνωση στην οποία ζει ένα ζευγάρι και ανατρέφει τα παιδιά σε αυτό το πλαίσιο, ώστε η προσαρμογή τους να είναι πιο ομαλή.

Όπως στα παλαιότερα χρόνια, έτσι και τώρα η κοινωνική πεποίθηση συνεχίζει να είναι (σε κάποιο βαθμό) ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι διαλυμένες και αποδιοργανωμένες. Επιπρόσθετα, μεγάλη πλειοψηφία ανθρώπων υποστηρίζει πως η παρουσία του πατέρα και της μητέρας είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την υγιή ανάπτυξη του παιδιού. Χωρίς να εκλείπει τελείως η άποψη ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι διαλυμένες και ελλιπείς, προστέθηκε και η ανησυχία των ειδικών για το μέλλον της συμβατικής συζυγικής οικογένειας,

Στις Ηνωμένες Πολιτείες παρατηρείται αύξηση των γυναικών αρχηγών νοικοκυριών. Έτσι μεταξύ του 1930 – 1969 το ποσοστό των γυναικών αρχηγών νοικοκυριού ανέβηκε από 15% σε 27%. Το 1972 σε 100 οικογένειες με παιδιά, οι 14

είχαν επικεφαλής γυναίκα σε σχέση με το 1960 που το ποσοστό αυτό ήταν αυξημένο κατά 40%. Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι να αναφερθεί πως στον Καναδά υπάρχουν 378.000 μονογονεϊκές οικογένειες. Μάλιστα, το 1975 στη Δυτική Γερμανία το 13% των οικογενειών ήταν μονογονεϊκές, ενώ το 87% αυτών είχαν αρχηγό γυναίκα. Η αύξηση αυτή οδήγησε στην εξάλειψη των προκαταλήψεων που αφορούν τις άγαμες μητέρες, την επιθυμία των γυναικών για αυτονομία, την αύξηση των διαζυγίων, την μείωση της γαμηλιότητας και των δεύτερων γάμων. Δυστυχώς, το ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών έχει αυξηθεί με ραγδαίους ρυθμούς και αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ίσως να είναι αποτέλεσμα επιλογής του ζευγαριού. Στις μέρες μας, μπορούμε πολύ εύκολα να συνειδητοποιήσουμε ότι η επιλογή αυτή αποτελεί άρνηση της συμβατικής συζυγικής οικογένειας, η οποία έχει πλέον μεταβάλει κάπως την ανησυχία της κοινής γνώμης. Το πρόβλημα που αρχίζει να απασχολεί την κοινή γνώμη είναι οι επιπτώσεις του σχήματος της νέας μορφής οικογένειας και της απόκλισης της από τη συζυγική οικογένεια και το οποίο επηρεάζεται άμεσα από το κοινωνικό σύνολο. (Μουσούρου, 84)

3.1 ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Οι πιο διαδεδομένες αντιλήψεις που αφορούν τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών είναι ότι παρουσιάζουν προβλήματα. Για παράδειγμα, πολλά παιδιά αναπτύσσουν αντικοινωνικές συμπεριφορές και αυτές συχνά συνοδεύονται με επιθετικότητα και επιθυμία παραβίασης των κοινωνικών κανόνων. Επιπλέον, αρκετά παιδιά που ανήκουν σε μονογονεϊκές οικογένειες αποτυγχάνουν σε ορισμένους τομείς στο σχολείο και έχουν καθυστερημένη συναισθηματική ανάπτυξη.

Είναι γεγονός ότι παρόμοια προβλήματα παρουσιάζουν συνήθως τα παιδιά που προέρχονται από τυπικές οικογένειες με δύο γονείς, όταν ζουν σε ακατάλληλο για αυτά περιβάλλον, όπου εκτίθενται καθημερινά σε αδιαφορία, άσχημες οικονομικές συνθήκες, σωματική και ψυχολογική βία. Είναι μάλλον προτιμότερο να μεγαλώνει ένα παιδί σε μονογονεϊκή οικογένεια που του προσφέρει τα απαραίτητα για τη φυσική, ψυχική και συναισθηματική του ανάπτυξη, παρά από το να ανατρέφεται από δύο γονείς που συγκρούονται καθημερινά μεταξύ τους ή που αδιαφορούν για τη σωματική και ψυχική υγεία του.

Επίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους γονείς να αντιληφθούν ότι μερικές φορές τα προβλήματα συμπεριφοράς δεν οφείλονται στο διαζύγιο αλλά αντίθετα στα γεγονότα που προϋπήρχαν του χωρισμού. Η έκθεση των παιδιών τόσο κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας όσο και κατά την περίοδο της εφηβείας σε περιβάλλον όπου απουσιάζει η σταθερότητα, ο σεβασμός και η ηρεμία λόγω των τεταμένων σχέσεων ανάμεσα στους γονείς, σχετίζεται με την εμφάνιση συναισθηματικών προβλημάτων, αντικοινωνικής συμπεριφοράς, κακής απόδοσης στο σχολείο, δυσκολίας δημιουργίας σχέσεων, κατάθλιψης, εμμονών και φοβιών.

3.2 Η ΕΤΙΚΕΤΑ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σε κάποιες περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί συνηθίζουν να χαρακτηρίζουν τις μονογονεϊκές οικογένειες «προβληματικές». Με αυτόν τον χαρακτηρισμό δημιουργούν ή αναπαράγουν αρνητικές αντιλήψεις σε σχέση με τα παιδιά που προέρχονται από αυτές τις οικογένειες. Ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός ωστόσο δεν αιτιολογείται ούτε από τις σχετικές επιστημονικές έρευνες, ούτε από την βιβλιογραφία πάνω στο θέμα. Μπορούμε να υποθέσουμε μάλιστα ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός οφείλεται στην παραπληροφόρηση και διάδοση των αρνητικών αυτών αντιλήψεων οδηγεί στην αύξηση της παιδικής κατάθλιψης και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών.

4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Το πρωταρχικό πρόβλημα για τους μόνους γονείς είναι το οικονομικό. Η πιο ευνοημένη κατηγορία μονογονεϊκής οικογένειας είναι οι χήρες που παίρνουν σύνταξη λόγω θανάτου του συζύγου τους. Οι περισσότεροι γονείς εξαρτώνται οικονομικά από τα επιδόματα που χορηγούνται από την κοινωνική υπηρεσία και τη διατροφή που παίρνουν οι διαζευγμένες γυναίκες. Με αυτόν τον τρόπο καλύπτουν ένα μέρος του εισοδήματός τους. Είναι φανερό ότι οι άνδρες είναι λιγότερο ευνοημένοι, επειδή η επιδοματική κοινωνική πολιτική προνοεί σε ελάχιστες περιπτώσεις οικονομικά μέτρα γι' αυτούς. Ο σύζυγος πατέρας συμβάλλει στη λειτουργία της οικογένειας με τον επαγγελματικό του ρόλο, ο οποίος μπορεί να αποτελεί για την οικογένεια την κύρια πηγή εισοδήματος. Η απώλεια του εισοδήματος εξαιτίας της απουσίας του πατέρα δημιουργεί προβλήματα στην διαχείριση του νοικοκυριού και στην ανατροφή των παιδιών. Η απουσία αυτή δημιουργεί πολλές φορές ένα σύνολο προϋποθέσεων και συνθηκών που οδηγούν την μονογονεϊκή οικογένεια σε συνθήκες φτώχειας. Η οικονομική βοήθεια του συζύγου – πατέρα είναι απαραίτητη για την οικογένεια. Γι' αυτό το λόγο παρατηρείται στις πλείστες περιπτώσεις οι δύο γονείς μετά το διαζύγιο να αναγκάζονται να τρέχουν στα δικαστήρια, με απώτερο σκοπό να διεκδικήσει κάποιος από τους δύο την διατροφή. Βέβαια σε ορισμένες περιπτώσεις που δεν έχουν χρήματα για δικηγόρους αναγκάζονται να παρατήσουν την διαδικασία αυτή.

Οι ανύπαντρες μητέρες είναι και αυτές εξίσου σε πολύ δύσκολη θέση, γιατί είναι μόνες και αναγκάζονται να σηκώσουν όλα τα οικονομικά βάρη της οικογένειας τους. Οι πατέρες των παιδιών σε ελάχιστες περιπτώσεις τα αναγνωρίζουν σαν δικά τους και σπάνια βοηθούν την μητέρα οικονομικά. Η ανύπαντρη μητέρα εξαρτάται από τα συγγενικά της πρόσωπα για βοήθεια, καθώς δεν μπορεί να διεκδικήσει οικονομική βοήθεια από τον πατέρα των παιδιών αφού ο ίδιος δεν τα αναγνωρίζει ως παιδιά του αλλά ούτε και την σύζυγο ως μητέρα των παιδιών του. Η ανύπαντρη μητέρα δύσκολα μπορεί να εργαστεί, γιατί δεν έχει κάποιον να εμπιστευτεί τα παιδιά της, εκτός κι αν έχει τους συγγενείς της σαν βοήθεια. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όμως, δημιουργούνται άλλα προβλήματα στα παιδιά όπως η επαρκής σχέση γονέα – παιδιού.

Επιπρόσθετα, σε κάποιες περιπτώσεις οι μόνοι γονείς οι οποίοι δεν εργάζονται προβάλλουν ως πρόφαση τη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι, την έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης και θέματα που αφορούν την υγεία, με αποτέλεσμα να επωμίζεται το βάρος τους το κράτος.

4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

Ένα ακόμη πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελεί και ο κοινωνικός αποκλεισμός τους λόγω της απουσίας του πατέρα. Οι χήρες ή ο χήρος δεν νιώθουν κοινωνικά απομονωμένοι γιατί ο λόγος της απουσίας του/της συζύγου είναι ο θάνατος, ο οποίος δυστυχώς είναι αναπόφευκτος. Η μητέρα δεν μπορούσε να έχει επιλογές όπως την χωρισμένη ή την ανύπαντρη μητέρα. Αυτό υποδουλώνει ότι οι προκαταλήψεις δεν έχουν εκλείψει ακόμη και στις μέρες μας. Η κοινωνία αναγνωρίζει τις δυσκολίες και τις ανάγκες που έχει μια μονογονεϊκή οικογένεια και το πόσο αγώνα κάνουν για να μεγαλώσουν τα παιδιά τους, χωρίς ωστόσο αυτό να συνεπάγεται πως τους αποδέχονται κοινωνικά. Η συντριπτική πλειοψηφία δεν λαμβάνει μέρος σε κοινές εκδηλώσεις κοινωνικής ζωής. Λίγοι είναι εκείνοι που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον κλοιό των προβλημάτων τους και να ασχοληθούν με κάποιες κοινωνικές δραστηριότητες, αναπτύσσοντας κοινωνική ζωή, αφιερώνοντας κάποιο χρόνο στον εαυτό τους. Οι περισσότεροι έχουν έντονη επιθυμία να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους, όμως ένας σημαντικός αριθμός αισθάνεται πως είναι έρμαιο των άλλων, διότι δεν έχουν αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση, ώστε να παλέψουν για τα δικαιώματά τους.

Εξετάζοντας τους μόνους γονείς σε σχέση με τη συχνότητα των συναισθημάτων μοναξιάς, συναισθηματικής πίεσης και αδιαφορίας, παρατηρήθηκε ότι ο βαθμός των παραπάνω συναισθημάτων εξαρτάται από τη σύνδεση που είχε ο μόνος γονέας με το πρόσωπο που έφυγε ή πέθανε και φυσικά από το αν έχουν βρεί διεξόδους για να απαλλαγούν από αυτά. Αισθάνονται εγκαταλελειμμένα άτομα, απογοητευμένα, νιώθουν πως η ζωή τους δεν έχει κάποιο νόημα, με αποτέλεσμα να αισθάνονται ένοχοι. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα άτομα αυτά παρουσιάζουν τάσεις αυτοκτονίας. Νιώθουν ακόμη κουρασμένοι/νες από τον διπλό γονικό τους ρόλο. Οι φίλοι προσπαθούν να τους βγάλουν από την απομόνωση, γιατί διακατέχονται από εσωστρέφεια ή δεν θέλουν να γίνουν φορτικοί ή να επιβαρύνουν τους άλλους. Είναι

φορές που δεν θέλουν να συζητούν για το πρόβλημα τους γιατί προσπαθούν να ξεχαστούν και να τα απωθήσουν, δεν θέλουν να ξύνουν πληγές που πονάνε.

Οι έρευνες που έχουν γίνει στο εξωτερικό δείχνουν πως ο μοναχικός βίος μετά από έναν αποτυχημένο γάμο, μία εγκατάλειψη δεν φέρνει ούτε την επιθυμητή ψυχική και σωματική ανάσταση για την αρχή της πολλά υποσχόμενης νέας ζωής ούτε την απελευθέρωση από το άγχος. Για να πιστέψουν ότι μπορούν να έχουν τον έλεγχο της ζωής τους πρέπει να στηριχτούν για να αυξήσουν την αυτοπεποίθησή τους, να βελτιώσουν τις διαπροσωπικές σχέσεις τους, να δημιουργήσουν πρόσθετο υποστηρικτικό δίκτυο, να αναπτύξουν στρατηγικές καταπολέμησης του άγχους και νέους μηχανισμούς άμυνας και επίλυσης προβλημάτων.

5.ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΓΟΝΕΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

(Α) ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Θα ήταν παράλογο να ισχυριστούμε πως όλα τα παιδιά που μεγάλωσαν σε μονογονεϊκή οικογένεια έχουν ψυχολογικά προβλήματα. Τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργηθούν στα παιδιά εξαρτώνται από το περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσαν με ή χωρίς και τους δύο γονείς. Αυτό που χαρακτηρίζει το παιδί της μονογονεϊκής οικογένειας είναι ότι ζει με τον ένα γονέα, σε αυτόνομο νοικοκυριό ή μαζί με άλλα άτομα. Τα παιδιά χρειάζονται ένα περιβάλλον που να τα φροντίζει, να τα αγαπά και να προσφέρει σταθερές σχέσεις, έτσι ώστε να αναπτυχθούν σωστά και να αποκτήσουν μία υγιή αυτό-εικόνα, η οποία με τη σειρά της θα επηρεάσει την ανάπτυξη θετικών σχέσεων ανάμεσα στο παιδί και τα ενήλικα άτομα που κυριαρχούν στη ζωή του. Ο ρόλος της οικογένειας σ' αυτό το σημείο είναι κρίσιμος για αυτό το λόγο, οι γονείς που επέλεξαν να μην ζουν μαζί πρέπει να ενδυναμωθούν και να στηριχτούν στην εξάσκηση των γονεϊκών τους ρόλων.

Στην περίπτωση που τα παιδιά μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον που δεν τους προσφέρει ασφάλεια, νιώθουν βαθύτερα αισθήματα ενοχής και απόρριψης και πιστεύουν πως με τον χωρισμό των γονιών τους εγκαταλείπονται και αυτά. Οι ψυχολογικές επιδράσεις του διαζυγίου εξαρτώνται από ορισμένους παράγοντες όπως η ηλικία του παιδιού και ο βαθμός γνωστικής του ανάπτυξης, έτσι ώστε να μπορεί να αντιληφθεί τα πραγματικά γεγονότα. Επίσης, σημαντικό ρόλο παίζει ο απών γονέας και κυρίως το φύλο το οποίο επηρεάζει την ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού. Αναντίλεκτα, άλλοι σημαντικοί παράγοντες είναι ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς χειρίστηκαν το διαζύγιο και ο τρόπος με τον οποίο μίλησαν γι'αυτό στο παιδί. Επιπρόσθετα, καθοριστικό ρόλο έχει και η διαβεβαίωση που παρείχαν για συναισθηματική ασφάλεια στο παιδί, η παρουσία άλλων αδελφών στην οικογένεια, και τέλος η εικόνα που δίνει ο γονέας με τον οποίο μένει το παιδί για τον απόντα γονέα και αντίστροφα. Όλοι αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν αναμφισβήτητα την ψυχική κατάσταση των παιδιών που ανήκουν σε μονογονεϊκές οικογένειες.

Σύμφωνα με τον Oger (1993), το παιδί μπορεί να φοβάται ότι θα χάσει και τον άλλο γονέα με τον οποίο ζει το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Αργότερα μπορεί να φοβάται να κάνει μια στενή σχέση, με αποτέλεσμα να προτιμά την μοναξιά από την

αγωνία της εγκατάλειψης που είχε βιώσει όταν ήταν παιδί. Είναι πιο δύσκολο να ρισκοκινδυνεύσει το παιδί όταν σε μικρή ηλικία έχει ζήσει τον θάνατο ενός γονέα. Έτσι, πολλά άτομα αποφεύγουν ασυνείδητα να βιώσουν μια πιθανή επανάληψη της «εγκατάλειψης» που βίωσαν όταν ήταν παιδιά. Συχνά εμφανίζουν κάποια συμπτώματα όπως είναι οι νυχτερινοί εφιάλτες, προβλήματα ύπνου (νυχτερινή ενούρηση), έμμενος φόβος του θανάτου, κατάθλιψη, μαθησιακές δυσκολίες, άρνηση για παιχνίδι ή για επαφή με άλλα παιδιά, υπερ-κινητικότητα, επιθετικότητα, ξεσπάσματα θυμού, αδυναμία συγκέντρωσης της προσοχής κ.ά. Αυτά όμως τα συμπτώματα δεν αποτελούν πάντα ενδείξεις ότι έχει διαταραχθεί ο ψυχικός κόσμος των παιδιών. (Κογκίδου, 254)

Σε περίπτωση θανάτου του ενός γονέα το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με μία νέα πραγματικότητα στην οποία πρέπει να ζήσει. Τα παιδιά κάτω των 4 χρόνων δεν έχουν αναπτύξει την έννοια του θανάτου και αντιδρούν στην κάθε εξαφάνιση του γονιού με τον ίδιο τρόπο, όποια κι αν είναι η αιτία της. Αργότερα, κάποιοι άλλοι μελετητές τόνισαν την ικανότητα και των πολύ μικρών παιδιών να θρηνήσουν. Οι αντιδράσεις τους, όμως, είναι περισσότερο σωματικές παρά ψυχολογικές. Τα παιδιά από 5 έως 11 χρονών καταλαβαίνουν τις αλλαγές που επιφέρει ο θάνατος. Πρέπει όμως οι μεγάλοι να τα αφήσουν να δουν την διαδικασία του θρήνου και να τα βοηθήσουν να καταλάβουν τον θάνατο. Παιδιά που έχασαν νωρίς ένα **γονέα** έχουν περισσότερες πιθανότητες να αναπτύξουν ψυχιατρικές διαταραχές αργότερα στην παιδική τους ηλικία. Οι ενήλικες που πένθησαν τον θάνατο του ενός γονιού στην παιδική τους ηλικία είναι πιο ευάλωτοι, ιδιαίτερα αν παρουσιάσουν κατάθλιψη και άγχος. Η προδιάθεση αυτή φαίνεται ότι επιδεινώνεται όταν υπάρξουν και άλλες απώλειες. Επίσης, οι απόπειρες αυτοκτονίας είναι πιο συχνές στους ενήλικες που πένθησαν στην παιδική τους ηλικία. Τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται, να μιλούν και να θρηνήσουν για τον πατέρα ή την μητέρα που πέθανε και είναι μείζον σημασίας να καταλάβουν πως δεν ευθύνονται αυτά για το θάνατο του γονέα. Στην περίπτωση θανάτου του ενός γονέα το παιδί δεν αισθάνεται σε έντονο βαθμό ένοχος, όπως ίσως θα ένιωθε στην περίπτωση του διαζυγίου, αλλά αισθάνεται έντονη θλίψη. Σύμφωνα με τις αναλύσεις του Freud, για το πένθος και την ταύτιση, είναι πολύ σημαντικό να δώσουμε την ευκαιρία στο παιδί να εκφράσει αυτά τα συναισθήματα με την απώλεια του γονέα. Μόνο τότε τα συναισθήματα που είχαν επενδυθεί στον γονέα που δεν υπάρχει θα μπορέσουν να απελευθερωθούν και να είναι διαθέσιμα σε νέες σχέσεις με

ζώντας στο κόσμο του πραγματικού. Αν το παιδί δεν εξωτερικεύσει αυτά τα συναισθήματα μπορεί αργότερα να δημιουργηθούν σοβαρές διαταραχές στις σχέσεις του παιδιού συνοδευόμενες με άλλες καταστάσεις ανεξέλεγκτου φόβου και πανικού ή καταφυγής του παιδιού σε ένα κόσμο φαντασμάτων. Οι αντιδράσεις στο επίπεδο της συμπεριφοράς (επιθετικότητα, κοινωνική απομόνωση) περιλαμβάνουν αναπόληση και αναζήτηση συμπεριφορών του γονέα που πέθανε και ταύτιση μ' αυτόν, τάσεις εξάρτησης από τα πρόσωπα που το φροντίζουν και παροδικές εκδηλώσεις παλινδρόμησης, ευερεθιστικότητας και επιθετικότητας. Μ' αυτές τις αντιδράσεις το παιδί επιζητεί προστασία, προσοχή, αγάπη και φροντίδα. (Κουγκίδου, 239)

Η Berta Bornsstein χαρακτηρίζει την περίοδο από τα πέντε μέχρι τα δέκα χρόνια ενός παιδιού ως λανθάνουσα. Ο όρος αυτός είχε δοθεί αρχικά από τον Freud, ο οποίος θεώρησε την περίοδο αυτή της σχολικής ηλικίας απαλλαγμένη από τις προηγούμενες ή τις επόμενες από την πίεση ενστικτωδών εφορμήσεων. Επίσης, τη συνδύασε με την εμφάνιση μηχανισμών άμυνας του Εγώ, όπως της απώθησης, της μετουσίωσης, της αντίδρασης με το αντίθετο και άλλων οι οποίοι φέρνουν τις εξορμήσεις της παιδικής σεξουαλικότητας στο ασυνείδητο και στις οποίες οφείλεται το φαινόμενο της παιδικής αμνησίας σε γεγονότα που ήταν έντονα φορτισμένα και συνδεδεμένα με ψυχοσυγκρούσεις. Από τα βασικότερα συναισθηματικά επιτεύγματα της λανθάνουσας περιόδου είναι η λύση του οιδιπόδειου συμπλέγματος του Υπερεγώ. Οι ψυχοσυγκρούσεις που δημιουργούνται από τα συναισθήματα αυτά κινητοποιούν ασυνείδητα στο παιδί διάφορους μηχανισμούς άμυνας προκειμένου να βρει λύσεις. Σημαντικό ρόλο στην παραίτηση του παιδιού από τις επιθυμίες που χαρακτηρίζουν το οιδιπόδειο σύμπλεγμα παίζουν (1) το ότι το παιδί συνειδητοποιεί ότι δεν θέλει να χάσει κανένα από τους δύο γονείς, (2) ο φόβος ότι θα τιμωρηθεί γι' αυτές τις επιθυμίες που δεν είναι αποδεκτές από το περιβάλλον του και (3) η δική του εκτίμηση που του δείχνει ότι ο εκτοπισμός του γονέα μάλλον δεν είναι εφικτός. Έτσι, το παιδί σ' αυτήν την λανθάνουσα περίοδο αν είναι κορίτσι έχει ανάγκη έντονη συναισθηματική σχέση με την μητέρα του ενώ αν είναι αγόρι με τον πατέρα του, μέχρι να σταματήσει το Υπερεγώ και να δημιουργήσει σχέσεις έξω από την οικογένεια π.χ. φίλους στο σχολείο κ.ά. Συνεπώς, το παιδί αρχίζει να αποκτά δική του προσωπικότητα, επενδύει συναισθήματα σε συνομήλικους του, δασκάλους αλλά και

ιδέες, αθλοπαιδιές και γενικά αποκτά ενδιαφέροντα εκτός της οικογένειας του και ξεφεύγει από την άμεση επίδραση των γονιών του.

Φεύγοντας από αυτή την περίοδο που είναι πολύ σημαντική για τη διαμόρφωση του ψυχικού κόσμου των παιδιών πηγαίνουμε σε μια άλλη εξίσου σημαντική περίοδο της ζωής του παιδιού που είναι το στάδιο της εφηβείας. Από ερευνητικά δεδομένα έχει φανεί πως η απώλεια ενός γονέα και ιδίως του οιδιποδειακού γονέα, στο στάδιο αυτό δημιουργεί προβλήματα στην απόκτηση αυτονομίας. Ως κύριος λόγος της αρνητικής αυτής επίπτωσης αναφέρεται η στέρηση από τον έφηβο της δυνατότητας να συγκρουστεί με τον γονέα και μέσα από τη σύγκρουση αυτή να διαμορφώσει την προσωπική του ταυτότητα. Όταν υπάρχουν προβλήματα στη σχέση μεταξύ των γονιών, όταν δηλαδή υπάρχει κρίση στην οικογένεια, το παιδί που τείνει να αυτονομηθεί διαισθάνεται τον κίνδυνο που τον απειλεί και αναβάλλει την αυτονομία του παραμένοντας στο στάδιο της εξάρτησης της παιδικής ηλικίας. Συχνά στο κρίσιμο στάδιο της αποχώρησης τους οι έφηβοι που ζουν σε οικογένειες με προβλήματα αναπτύσσουν διάφορα συμπτώματα όπως είναι η νευρική ανορεξία, για να διατηρήσουν τη συνοχή της οικογένειας τους. Αυτά τα συμπτώματα αποδίδονται στο γεγονός ότι το παιδί αρνείται να μεγαλώσει.

(B) ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Σε όλες τις έρευνες αναφέρεται ότι η απουσία του πατέρα έχει αρνητική επίδραση στη σχολική επίδοση των αγοριών και στη γνωστική τους ικανότητα, αν και οι επιδράσεις αυτές μπορούν να μετριαστούν, όταν η μητέρα έχει αναπτύξει περισσότερο συμπεριφορές που τυπικά εμπεριέχονται στον αντρικό ρόλο. Η απουσία του πατέρα δεν έχει την ίδια επίδραση στην ανάπτυξη κινήτρων επιτυχίας στα κορίτσια, επειδή οι πατέρες επηρεάζουν τα κορίτσια τους έμμεσα και όχι άμεσα όπως συμβαίνει με τα αγόρια. Όπως παρατηρεί η Radin (1976), τα κορίτσια αναπτύσσονται γνωστικά καθώς προσπαθούν να συναγωνιστούν τους τρόπους σκέψης και επίλυσης των προβλημάτων που παρατηρούν στις μητέρες τους. (Κογίδου, 134)

(Γ) ΗΘΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ηθική ανάπτυξη επηρεάζεται από την απουσία του πατέρα. Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών έχουν παραβατική συμπεριφορά που συνήθως σ'αυτές τις οικογένειες απουσιάζει ο πατέρας. Δεν μπορούμε να

γενικεύσουμε σαν συμπέρασμα πως όλα τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών επηρεάζονται στην ηθική τους ανάπτυξη. Η απουσία του πατέρα δεν έχει όμως ευδιάκριτη επίδραση στην ανάπτυξη της συνείδησης στα κορίτσια.

(Δ) ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η πατρική παρουσία συνδέεται με μεγαλύτερη ευκολία στην εγκαθίδρυση ικανοποιητικών σχέσεων με τους συνομήλικους, στην ικανότητα προσαρμογής και στη μετέπειτα επιτυχία στις ετερόφυλες σχέσεις, ιδιαίτερα στα αγόρια. Είναι πολύ σημαντικό, λοιπόν, για τη συγκρότηση του παιδιού να νομιμοποιήσει την ύπαρξη του μέσα από την αναφορά σε δύο γονείς. Το παιδί όμως της μονογονεϊκής οικογένειας βρίσκεται συχνά σε ανασυντιθέμενες οικογένειες, όπου υπάρχουν και άλλοι ενήλικοι που ενασκούν τον γονεϊκό τους ρόλο και δεν είναι οπωσδήποτε γεννήτορες του. Από πάρα πολύ νωρίς, η ποιότητα της αλληλεπίδρασης του βρέφους με τον πατέρα φαίνεται να επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις με τους άλλους ενήλικους. Ο Kotelchuck (1976), διαπίστωσε πως οι οικογένειες με πιο ισότιμη κατανομή ρόλων, εκτός από τον καταμερισμό της φροντίδας για το βρέφος, καταφέρνουν να δώσουν στο μωρό την ικανότητα να εξοικειώνεται με τους άλλους και να φοβάται λιγότερο από την παρουσία ενός ξένου. Η εξοικείωση με τις προσωρινές απουσίες του γονέα μπορεί να κάνει τα βρέφη να φοβούνται λιγότερο να αποχωρίζονται τους άλλους σε πάρα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Οι μητέρες και οι πατέρες επηρεάζουν την κοινωνική ανάπτυξη των αγοριών και των κοριτσιών τους με τη συμπεριφορά τους, σύμφωνα πάντα με το ρόλο του φύλου τους. Διαταραγμένες σχέσεις μεταξύ γονέα και παιδιού και αποτυχία στη διαδικασία ταύτισης με τον γονέα του ίδιου φύλου μπορεί να αποβούν παθογενείς. Επιπλέον, στα κορίτσια η σχέση πατέρα με κόρη επηρεάζει τις αργότερα ετεροφυλικές τους σχέσεις, ενώ στα αγόρια που κατά την άποψη μου έχουν ως πρότυπο γυναίκας την μητέρα τους, επηρεάζεται άμεσα η επιλογή τους ως προς τις ετεροφυλικές τους σχέσεις.

6. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΑΜΟ – ΝΕΟΙ

ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ

Με την αύξηση των διαζυγίων αυξήθηκε σημαντικά και το ποσοστό των δεύτερων γάμων, δηλαδή γάμων όπου ο γαμπρός ή και η νύφη είναι διαζευγμένοι ή χήροι. Το νέο αυτό ζευγάρι μπορεί να αποκτήσει και δικά του κοινά παιδιά. Αυτό όμως κάνει ακόμη πολυπλοκότερες τις ήδη πολύπλοκες οικογενειακές σχέσεις και προκαλεί ιδιαίτερη ταραχή και μπέρδεμα στις ρευστές συγγενικές σχέσεις. Αναντίλεκτα, σε αρκετούς γάμους που συνάπτονται μετά από το διαζύγιο, υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα ασυμφωνιών και διαιρέσεων ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας. Τέλος, δημιουργείται τεράστια ένταση μεταξύ των μελών της οικογένειας, προσπαθώντας να τη λύσουν με μία σειρά συμπεριφορών. Σε γάμους που συνάπτονται μετά από το διαζύγιο, υπάρχει περισσότερη πιθανότητα ασυμφωνιών και διαιρέσεων ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας και περισσότερη ένταση που τα μέλη της οικογένειας προσπαθούν να λύσουν με μία σειρά συμπεριφορών. (Μουσούρου, 86)

Έχει διαπιστωθεί από την κλινική εμπειρία ότι είναι πολύ θετικό για το παιδί να θεωρεί το γονέα του ως ενήλικο άτομο που έχει την δική του σεξουαλική ζωή. Η ύπαρξη ενός νέου συντρόφου για τη μόνη μητέρα προστατεύει το παιδί από τη δημιουργία του ζεύγους γονέα / παιδιού, βοηθά τη συνέχιση της ψυχικής συγκρότησης του ενώ ταυτόχρονα δίνει τέλος στις ελπίδες επανασύνδεσης της αρχικής οικογένειας. Ο γονέας μπορεί να μοιραστεί τα αισθήματα για το σύντροφο του με το παιδί κι έτσι δεν χρειάζεται να μοιράζει το χρόνο του και να είναι σε δίλημμα μεταξύ του παιδιού και του συντρόφου. Επίσης, αρκετοί γονείς θυσιάζουν εθελοντικά τμήμα των δραστηριοτήτων τους και των προσωπικών τους φιλοδοξιών για να προστατεύσουν το παιδί τους. Οι γυναίκες που έκαναν ήδη ένα αποτυχημένο γάμο φοβούνται να βάλουν κάποιο σύντροφο στο σπίτι, κοντά στο παιδί τους και παράλληλα είναι αρκετά επιφυλακτικές ως προς την αντίδραση του παιδιού. Κατά την άποψη μου, αυτό συμβαίνει λόγω της προτεραιότητας που έχουν θέσει αυτές οι μητέρες, η οποία είναι το παιδί τους και δεν θέλουν για κανένα λόγο να βρεθούν σε ρήξη μαζί του. Συχνά, όταν έχουν κάποιο δεσμό προτιμούν να τον κρατάνε κρυφό και έξω από το σπίτι.

Με λίγα λόγια, δύσκολα εμπιστεύονται δεύτερο σύντροφο, γιατί πιστεύουν πως το παιδί δεν θα τον δεχτεί στη ζωή του και φοβούνται βέβαια τον γάμο λόγω της αποτυχίας του προηγούμενου.

Οι άντρες διστάζουν λιγότερο από τις γυναίκες να παρουσιάσουν την φίλη τους στο παιδί και να έχουν μαζί κοινές δραστηριότητες ή να συμβιώσουν. Εξάλλου οι πατέρες δεν περνούν τόσο χρόνο όσο οι μητέρες με τα παιδιά τους. Η διαδικασία της απομάκρυνσης πατέρα / παιδιού και του περιορισμού του χρόνου που αφιέρωναν ο ένας στον άλλο, οδηγεί κάποιες φορές τα παιδιά να αναπτύσσουν ζήλια για τον νέο σύντροφο. Πολλές φορές ένα μοναχοπαιδί ζηλεύει περισσότερο ,για τον λόγο ότι η σχέση του νέου συντρόφου με τον γονέα είναι πιο στενή. (Κογκίδου, 133)

7. ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΝ ΚΑΙΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, που είναι αισθητές σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, δεν πλήττουν εξίσου όλες τις οικογένειες. Σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα, οι επιπτώσεις πλήττουν περισσότερο τις οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερες ομάδες, όπως είναι οι γυναίκες και τα άτομα ή νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος - όπως είναι η πλειονότητα των νοικοκυριών με μόνες μητέρες. Δηλαδή οι συνέπειες της κρίσης κατανέμονται άνισα, καθώς επικάθονται σε ήδη προϋπάρχουσες ανισότητες. Η απουσία προϋποθέσεων για αλλαγή της ζωής και θετικής προοπτικής εντείνει ακόμη περισσότερο τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων που ζούσαν από πριν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού - όπως συμβαίνει στην περίπτωση αρκετών μονογονεϊκών οικογενειών. Οι μονογονεϊκές οικογένειες, λοιπόν, είναι αυτές που πλήττονται περισσότερο από την κρίση. Παρά το γεγονός ότι δεν συγκροτούν ομοιογενή ομάδα, εντούτοις κυρίως οι μονογονεϊκές οικογένειες με μόνο γονιό την γυναίκα, αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των μόνων γονέων που κινδύνευαν και πριν από την οικονομική κρίση να αποκλειστούν κοινωνικά. Αναντίρρητα, η πλειοψηφία των μονογονεϊκών οικογενειών παραμένουν σ' αυτήν την κατάσταση για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα εξαιτίας της συνδυασμένης επίδρασης πολλών παραγόντων.

Η τελευταία αποτύπωση της κατάστασης από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), σχετικά με τα αποτελέσματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (Statistics on Income and Living Conditions) για το έτος 2009, μας βοηθά να έχουμε μια έγκυρη εικόνα για την κατανομή του εισοδήματος και τον κοινωνικό αποκλεισμό πριν κορυφωθεί η κρίση. Σύμφωνα με τις βασικές διαπιστώσεις, ο πληθυσμός που απειλείται από τη φτώχεια είναι κυρίως γυναίκες άνεργες (40%) και μονογονεϊκά νοικοκυριά με, τουλάχιστον, ένα εξαρτώμενο παιδί (33,4%). Επίσης, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό ότι το 23,7% των παιδιών ηλικίας 0-17 ετών ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Με θλίψη συμπεραίνω πως περίπου 500.000 παιδιά αντιμετωπίζουν σε έντονο βαθμό την φτώχεια, δηλαδή 1 στα 5 παιδιά υποφέρει.

Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας, όμως, ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες, ενώ αποτελούν ειδική κατηγορία, δεν αντανakλούν ταυτόχρονα και ενιαία κοινωνική πραγματικότητα, καθώς περιλαμβάνουν πολλούς και διαφορετικούς τύπους

οικογενειακής οργάνωσης. Οι οικογένειες με μόνο ένα γονέα μπορεί να ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, με διαφορετικό επίπεδο εισοδήματος, διαφορετικές αναπαραστάσεις για τη μονογονεϊκότητα, διαφορετική δυναμική και λειτουργικότητα κ.ά. Παρά τη διαφοροποίηση αυτή, όμως, αντιμετωπίζουν ορισμένα κοινά προβλήματα σε ορισμένες όψεις της καθημερινότητάς τους, όπως: μείωση του εισοδήματος της οικογένειας, μεγαλύτερη απομόνωση και μοναξιά, υπερφόρτωση ευθυνών και άνιση πρόσβαση σε οικονομικά και κοινωνικά αγαθά που είναι πιο προσιτά στις διγονεϊκές οικογένειες.

Οι οικονομικές, αλλά και οι κοινωνικές συνέπειες της μονογονεϊκότητας εξαρτώνται από τις στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων που υιοθετούν οι μόνοι γονείς, από την κατάσταση της αγοράς εργασίας για την κατηγορία τους, το φύλο, την ηλικία, τη συζυγική κατάστασή τους, από το κοινωνικό πλαίσιο του μόνου γονέα, από τον αριθμό και την ηλικία των παιδιών. Οι συνθήκες ζωής όλων αυτών των μόνων γονέων διαφέρουν, όπως και οι προοπτικές τους, καθώς και η κατάσταση των παιδιών. Γενικά, υπάρχουν διαφορές στο εισόδημα των μονογονεϊκών οικογενειών ανάλογα με το φύλο του μόνου γονιού, αλλά και τον τύπο της μονογονεϊκότητας. Η κυριότερη δυσκολία, όμως, που αντιμετωπίζουν είναι η επίτευξη ή η διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης, στην καλύτερη εκδοχή με κύρια εισοδηματική πηγή την απασχόληση του μόνου γονιού. Ο κίνδυνος διολίσθησης στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό, με περιορισμένες δυνατότητες εξόδου, είναι αρκετά μεγάλος εξαιτίας της δυσμενέστερης θέσης των γυναικών/μόνων μητέρων στην αγορά εργασίας και της περιορισμένης αποτελεσματικότητας του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Ο κίνδυνος για κοινωνικό αποκλεισμό αυξάνεται στον βαθμό που η μονογονεϊκή οικογένεια συγκεντρώνει και άλλα χαρακτηριστικά, όπως αν έχει μεγάλο αριθμό παιδιών ή άτομο με αναπηρία ή χρόνιο πρόβλημα υγείας ή αν ανήκει και σε άλλη, μη ευνοημένη ομάδα (π.χ. τσιγγάνα/μόνη μητέρα, μετανάστρια/μόνη μητέρα).

Από την τελευταία αποτύπωση της φτώχειας στην Ελλάδα που αναφέραμε παραπάνω μέχρι σήμερα η κατάσταση έχει χειροτερέψει, καθώς η κρίση έχει διευρύνει τόσο το ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών που δεν μπορούν να καλύψουν τις βασικές βιοποριστικές τους ανάγκες όσο και τον βαθμό της φτώχειας. Ακόμη και αν οι μόνες μητέρες έχουν εργασία, στις σημερινές συνθήκες αυτό δεν συνιστά πλέον δίχτυ προστασίας απέναντι στη φτώχεια. Η γενικότερη επιδείνωση της οικονομικής

κατάστασης και κατ' επέκταση η μείωση των εισοδηματικών πηγών της οικογένειας, ιδιαίτερα τον τελευταίο χρόνο, επιφέρει αλλαγές που έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην καθημερινότητα και βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την ποιότητα της ζωής των μονογονεϊκών οικογενειών.

Για παράδειγμα, ορισμένες μονογονεϊκές οικογένειες που νοικιάζουν κατοικία μετακομίζουν σε κατοικία με χαμηλότερα έξοδα συντήρησης και κόστος ενοικίου ή επιστρέφουν στον τόπο καταγωγής τους μόνιμα. Δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις όπου λόγω ανεργίας αναγκάστηκαν να πουλήσουν την κατοικία τους ή υπάρχει κίνδυνος κατάσχεσής της. Ένα ακόμη από τα δραματικά επακόλουθα της οικονομικής κρίσης είναι ότι ο αυξανόμενος αριθμός άνεργων γονέων, μεταξύ αυτών και μόνες μητέρες, ζητάει οικονομική βοήθεια και σε μικρότερο βαθμό τη φιλοξενία παιδιών σε δημόσια ιδρύματα παιδικής προστασίας ή σε ιδιωτικές δομές φροντίδας, όπως αυτές των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και της Εκκλησίας, μέχρι να μπορέσουν να βρουν δουλειά.

Επίσης, μια άλλη συνέπεια της οικονομικής κρίσης που αναδείχθηκε είναι το θέμα του υποσιτισμού παιδιών. Επιπρόσθετα, πολλές μόνες μητέρες δεν μπορούν να βασιστούν σε μεγάλο βαθμό πια στη διαγενεακή αλληλεγγύη που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αποτροπή του κινδύνου της φτώχειας, καθώς η ευρύτερη οικογένεια δεν μπορεί πλέον να ανταποκριθεί στον ίδιο βαθμό οικονομικά. Οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν μπορούν να ελπίζουν ούτε στη συνεισφορά γενικά των κοινωνικών μεταβιβαστικών επιδομάτων στη διαμόρφωση των εισοδημάτων της οικογένειας και στην ευημερία των νοικοκυριών, γιατί αυτή είναι περιορισμένη, γεγονός που σημαίνει και αναποτελεσματικότητα στη μείωση της φτώχειας.

Είναι προφανές ότι η κρίση δημιουργεί περισσότερα υπερχρεωμένα μονογονεϊκά νοικοκυριά που αδυνατούν να ανταποκριθούν σε βασικά έξοδα διαβίωσης (λογαριασμούς κοινής ωφέλειας, ενοίκια, σίτιση, έξοδα θέρμανσης, μεταφορικά έξοδα) και χρησιμοποιούν τον δανεισμό ώστε όχι απλώς να εξομαλύνουν το επίπεδο κατανάλωσής τους, αλλά και να διατηρήσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Καταγράφεται, λοιπόν, μια καινούργια πραγματικότητα. Η οικονομική κρίση αλλάζει ριζικά την ήδη δύσκολη ζωή πολλών μονογονεϊκών οικογενειών και οδηγεί πολλές μόνες μητέρες στις ουρές των συσσιτίων, στα κοινωνικά ιατρεία και φαρμακεία, στα

κοινωνικά παντοπωλεία, στις τράπεζες ρουχισμού και σε άλλα δίκτυα και δομές αλληλεγγύης.

Στη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται για την οικογενειακή ζωή στην Ελλάδα, οι μονογονεϊκές οικογένειες καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο εύρος. Το γεγονός αυτό θέτει νέες προκλήσεις στην κοινωνική πολιτική, η οποία μέχρι τώρα δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των οικογενειών. Τα μέχρι τώρα μέτρα για τις μονογονεϊκές οικογένειες δεν εντάσσονται σε μια διακριτή και ολοκληρωμένη στρατηγική και τα περισσότερα είναι αποσπασματικά και αναποτελεσματικά. Επιπλέον, δεν υπάρχει θεσμός που να είναι υπεύθυνος για τον συντονισμό και τη διάχυση των πολιτικών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα των πολιτικών για την ευημερία των παιδιών.

Χρειαζόμαστε επειγόντως μια κοινωνική πολιτική που να διασφαλίζει ένα ελάχιστο εισόδημα στις μονογονεϊκές οικογένειες για αξιοπρεπή διαβίωση. Χρειάζεται να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην κατάσταση των μόνων μητέρων, να υπάρξουν άμεσες νομοθετικές ρυθμίσεις, να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης, κυρίως στο θέμα της απασχόλησης, δεδομένου ότι αυτό συνιστά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο βελτίωσης του εισοδήματος, συμπεριλαμβανομένων και των προγραμμάτων εκπαίδευσης και να στηριχθεί το έργο όλων των οργανισμών και των ανεπίσημων δικτύων που ασχολούνται με τις μόνες μητέρες. Μέχρι να γίνουν όλα αυτά και για όσο διάστημα διαρκεί η κρίση, χρειάζεται να δοθεί προτεραιότητα στη διασφάλιση άμεσων επιδομάτων μέσω της αγοράς τροφίμων ή σίτισης, παροχής υγειονομικής περίθαλψης και διευκόλυνσης για οικονομικά προσιτή στέγαση.

Αν παρακάμψουμε το γεγονός ότι οι μόνοι γονείς αντιμετωπίζουν πολύ περισσότερες δυσκολίες στην καθημερινότητα σε σύγκριση με τις διγονεϊκές οικογένειες, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν δεν είναι μοναδικά. Υπάρχουν πολλές κοινές εμπειρίες με πολλές διγονεϊκές οικογένειες, γεγονός που μας οδηγεί στην ανάγκη για συντονισμένη πολιτική σε πολλούς τομείς, με γνώμονα τις βασικές ανάγκες των οικογενειών, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλες τις οικογένειες. Θα πρέπει άμεσα να αναπτυχθούν πολιτικές που θα εκτιμούν τον πλούτο όλων των οικογενειών και θα τις υποστηρίζουν σε θεσμικό επίπεδο, ώστε να υπάρχουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, γεγονός που θα έχει επιπτώσεις και στο μέλλον των παιδιών, καθώς η φτώχεια αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την πλήρη

ανάπτυξη των δυνατοτήτων και την εξασφάλιση της υγείας και ευημερίας των παιδιών, τόσο κατά την παιδική ηλικία όσο και στα ενήλικα στάδια της ζωής.

8. ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεχτες οι παρεχόμενες Υπηρεσίες προς τις Οικογένειες, οι οποίες είναι οι εξής:

- 1) οικογενειακή συμβουλευτική,
- 2) δημόσιο βοήθημα,
- 3) διημερεύουσα φροντίδα παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες,
- 4) διημερεύουσα φροντίδα παιδιών σε Παιδοκομικούς Σταθμούς,
- 5) Κέντρα Προστασίας και Απασχόλησης Παιδιών
- 6) Κατ' οίκον Παιδοκόμους,
- 7) φροντίδα παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες ή σε ιδρύματα παιδικής προστασία
- 8) οικονομική βοήθεια (κρατικές χορηγίες) σε εθελοντικές
- 9) οργανώσεις που λειτουργούν προγράμματα στήριξης σε γονείς και παιδιά.

Στην Ελλάδα το σύστημα κοινωνικής προστασίας, μέρος του οποίου αποτελεί η κοινωνική πρόνοια, εμφανίζει αδυναμίες, με κυριότερο, κατά την άποψη μου, το πρόβλημα της οικονομικής ενίσχυσης και την έλλειψη ενός συγκεκριμένου οδηγού ως προς τον χειρισμό των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων. Έτσι, αυτές οι ομάδες οδηγούνται στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Θα ήταν σημαντικό, λοιπόν, να γίνει μία αναδιαμόρφωση των σχέσεων κράτους πρόνοιας και εθελοντικών, μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Όπως είναι κοινά αποδεκτό, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος και παράλληλα καλύπτουν τα κενά που υπάρχουν στο κράτος πρόνοιας.

Οι κρατικοί, οι εκκλησιαστικοί, οι μη κερδοσκοπικοί-εθελοντικοί και οι ιδιωτικοί φορείς κοινωνικής φροντίδας παρέχουν υπηρεσίες κατά κύριο λόγο σε παραδοσιακές ομάδες πληθυσμού που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό. Οι πιο πάνω φορείς παρέχουν κυρίως δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα και σε περιορισμένο βαθμό πρωτοβάθμια και τριτοβάθμια σε άτομα με αναπηρίες, ηλικιωμένους, παιδιά κ.ά.

Οι ΜΚΟ προσανατολίζονται κυρίως στην εξυπηρέτηση ευάλωτων ομάδων που δεν καλύπτονται ικανοποιητικά από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και παρέχουν

υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και τριτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας (δραστηριότητες εκπαίδευσης/κατάρτισης, ένταξης, επανένταξης και εύρεση εργασίας, ψυχοσυναισθηματική στήριξη κ.ά).

Επίσης, κατά την άποψη μου το κράτος πρόνοιας κατά την άποψη μου δεν ασχολείται όσο θα έπρεπε με την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται αλλά ασχολείται κυρίως με την ποσότητα. Καταληκτικά, δεν δίνεται η απαιτούμενη προσοχή στο κάθε περιστατικό που παρουσιάζεται και αφού δεν λυθεί το πρόβλημα, επωμίζονται το βάρος οι ΜΚΟ.

Επίσης, παρόλο που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα διάφορα προγράμματα της όσον αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών, αυτό δεν γίνεται κι έτσι το κράτος πρόνοιας παραμένει στάσιμο και αδρανές χωρίς να κάνει τις ανάλογες μεταρρυθμίσεις σχετικά με τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Οι ΜΚΟ επωμίζονται τις αδυναμίες του κράτους πρόνοιας ενώ από την άλλη μεριά παρά μόνο σύμμαχος δεν είναι το κράτος πρόνοιας. Εξάλλου, δεν συμβάλλει ικανοποιητικά στην κρατική οικονομική ενίσχυση των εθελοντικών οργανισμών και παράλληλα μειώνει τα επιδόματα που παρέχει στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και παράλληλα έχει μειωμένο κρατικό προϋπολογισμό στα πλαίσια της οικογενειακής πολιτικής.

Όπως προκύπτει, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι χαμηλή προτεραιότητα στο κράτος πρόνοιας.

Σε συνδυασμό με τις ελλείψεις που προαναφέραμε καταδεικνύεται ότι είναι δύσκολος ο κοινωνικός σχεδιασμός με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα πρόνοιας.

Αφ' ετέρου, θα ήταν παράλειψη μου να μην αναφέρω το μεγάλο ποσοστό ανεργίας που υπάρχει στις μέρες μας και πού οφείλεται κατά ένα μέρος στο πάγωμα των θέσεων στο δημόσιο τομέα. Θεωρώ πως είναι πολύ δυσάρεστη η κατάσταση που επικρατεί σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα όμως στις κοινωνικές υπηρεσίες, αφού υπάρχει τεράστια ανάγκη για πρόσληψη νέου προσωπικού και πιο συγκεκριμένα εξειδικευμένου προσωπικού, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στους νέους

κοινωνικούς κινδύνους που προκύπτουν και παράλληλα θα μπορούσε να μειώσει με αυτό το τρόπο και το ποσοστό ανεργίας που υπάρχει. Σε αυτή την εποχή την οποία ζούμε όπου οι κοινωνικές ανάγκες αυξάνονται και η αντιμετώπισή τους χρειάζεται εξειδικευμένη φροντίδα γίνεται αντιληπτό ότι η ανεπάρκεια σε προσωπικό περιορίζει τις δυνατότητες εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών. Σημαντικό θα ήταν να γίνονται και επιμορφωτικά σεμινάρια στο προσωπικό έτσι ώστε να γνωρίζει τα <Νέα> κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν αλλά και τους σύγχρονους τρόπους χειρισμού των περιπτώσεων αυτών.

Τα κυριότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι οργανισμοί κοινωνικής φροντίδας είναι τα ακόλουθα: η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων, η έλλειψη προσωπικού, το ατελές νομοθετικό πλαίσιο και τα κενά στη νομοθεσία, η γραφειοκρατία και η έλλειψη δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων και οι ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή. Οι δυσκολίες που προαναφέραμε έχουν ως αποτέλεσμα η ανταπόκριση προς τις ανάγκες των χρηστών να είναι περιορισμένη.

Ένας αρκετά διαδεδομένος τρόπος άσκησης επικοινωνιακής πολιτικής είναι το έντυπο υλικό. Αντίθετα, η αξιοποίηση νέων τηλεπικοινωνιακών μέσων όπως το διαδίκτυο, αποτελεί χαμηλή προτεραιότητα των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας παρά τα προφανή πλεονεκτήματα.

Ως προς τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών καταδεικνύεται ότι υπάρχει συνεργασία αλλά αυτή δεν λαμβάνει τη μορφή δικτύωσης και συντονισμού μεταξύ τους. Πολλές φορές τα φερόμενα ως δίκτυα αφορούν χαλαρές και άτυπες συνεργασίες, οι οποίες εξαντλούνται στην πραγματοποίηση μιας κοινής εκδήλωσης. Απαραίτητο για τη δημιουργία ενός τέτοιου περιβάλλοντος δικτύωσης είναι ο σχεδιασμός και οργάνωση ενός κατάλληλου δικτύου επικοινωνίας, δικτύωσης και ενημέρωσης μεταξύ των προνομιακών φορέων.

Από τη διερεύνηση των προτάσεων των εκπροσώπων των υπηρεσιών καταδεικνύονται τα εξής :

1. επαγγελματική ενσωμάτωση είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες που οδηγούν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ευάλωτων κοινωνικά ομάδων
2. η δικτύωση και η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας έχει πολλαπλά θετικά αποτελέσματα όμως δεν έχει συγκροτηθεί ουσιαστικά ένα ολοκληρωμένο δίκτυο συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας
3. οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας ενώ «αφουγκράζονται» τις αλλαγές και τις νέες ανάγκες που δημιουργούνται και καταθέτουν προτάσεις για αλλαγές των Οργανισμών, ωστόσο η γραφειοκρατία και η ανελαστικότητα σε νομοθετικό επίπεδο δεν διευκολύνει την αλλαγή και την προσαρμογή.
4. ο εθελοντισμός να αποκτήσει θεσμικό ρόλο και να έχει κρατική μέριμνα. (Ανάπτυξη εθελοντικών δικτύων και εκπαίδευση εθελοντών)
5. ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής οικονομίας για την ενσωμάτωση των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού στην αγορά εργασίας.

Παρόλα αυτά, η κοινωνική μεταρρύθμιση του κράτους πρόνοιας, παρά τις υπηρεσίες που παρέχει, δεν συνέβαλε σε μια πολύ αναμενόμενη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης οικογενειακής πολιτικής. Η οικογένεια διατηρεί τον παραδοσιακό ρόλο της, ως φορέας κοινωνικής πρόνοιας και θεσμός απορρόφησης των κρίσεων. Οι οικογένειες τείνουν να εξαντλούν το σύνολο των πόρων τους, για να εξασφαλίζουν στοιχειώδη φροντίδα στα αδύναμα μέλη της, άλλοτε παραμελώντας και άλλοτε συσκοτίζοντας τις πραγματικές ανάγκες τους. Η έλλειψη υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας και πρώιμης παρέμβασης για οικογένειες και παιδιά ενθαρρύνει την αναβολή της αυτονόμησης, της αλληλεγγύης ή και υπερ προστατευτικότητας εντός της οικογένειας, και εξελίσσεται σε μέτρο στήριξης των σύγχρονων μορφών ευέλικτης απασχόλησης, της ανεργίας και της οικονομικής ανέχειας των γονέων.

Οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας εξαντλούνται στις «αναγνωρισμένες κατηγορίες» ευάλωτων παιδιών και των γονέων τους με παραδοσιακές μεθόδους, δηλαδή με τα επιδόματα. Αντίθετα, οι παροχές για τις πολύτεκνες οικογένειες και τα

παιδιά τους συνιστούν περισσότερο μέτρα δημογραφικής πολιτικής και λιγότερο οικογενειακής (Ματσαγγάνης 2002, Μουσουρού 2005).

Οι δε σύγχρονες πολιτικές για τη συμφιλίωση οικογενειακής ζωής και εργασίας των γυναικών (ολοήμεροι παιδικοί σταθμοί, σχολεία, κλπ) δύσκολα μπορούν να εκληφθούν ως πολιτικές για την οικογένεια αφού γνώμονας τους είναι η διευκόλυνση της απασχόλησης και όχι οι ανάγκες του παιδιού και των γονέων. Άλλωστε είναι κοινώς αποδεκτό ότι η ζωή και η προσωπικότητα του σύγχρονου ανθρώπου είναι δομημένες πάνω στην εργασία και την οικονομική τους επιφάνεια, πόσο μάλλον σε μία μονογονεϊκή οικογένεια.

Η παιδική προστασία εξακολουθεί να παρέχεται εκτός φυσικής οικογένειας με εγκλεισμό σε ιδρύματα ενώ παραγνωρίζονται ή και ευθέως αγνοούνται οι «νέες κατηγορίες» κακομεταχείρισης-εκμετάλλευσης όπως η παιδική πορνεία, παιδική εργασία/επαιτεία και ευάλωτων παιδιών όπως τα ασυνόδευτα και τα παιδιά των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών.

Οι αδυναμίες της εν λόγω ελλειμματικής κοινωνικής πολιτικής και εκείνες που δημιουργεί η απουσία μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την οικογένεια μεγεθύνονται δραματικά στις μέρες μας. Δυστυχώς, το κράτος πρόνοιας παραμένει αδρανές όσον αφορά την παροχή βοήθειας, με αποτέλεσμα να επωμίζονται το βάρος και τις ελλείψεις του οι ΜΚΟ.

8.1 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ορισμός: Είναι η πολιτική του κράτους για την οικογένεια, που έχει σαν άξονα την οικογένεια και τα μέλη της, η οποία προσδιορίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων σκοπών. Προσπαθούν λοιπόν, με συγκεκριμένα μέτρα να εφαρμόσουν τους προκαθορισμένους στόχους.

Τα μέτρα μπορεί να είναι άμεσα, δηλαδή να έχουν σαν προφανή στόχο την οικογένεια ή να είναι έμμεσα, δηλαδή να έχουν συνέπειες για την οικογένεια, ωστόσο κατά την άποψη μου ο στόχος τους είναι μόνο επιφανειακός δεν είναι η οικογένεια.

Σε κάθε χώρα η οικογενειακή πολιτική διαμορφώνεται ανάλογα με κάποιους παράγοντες. Μερικοί από αυτούς είναι:

- Δημογραφικές αλλαγές
- Οικονομική κατάσταση μιας χώρας

- Μοντέλο κράτους πρόνοιας
- Αλλαγές στο τομέα της απασχόλησης και συμμετοχή γυναικών στην αγορά εργασίας
- Δυναμική των νέων οικογενειακών σχημάτων
- Θρησκευτικές επιδράσεις στη σημασία της οικογένειας

Τα τέσσερα μοντέλα της οικογενειακής πολιτικής:

- ❖ **Γαλλικό μοντέλο:** Ονομάστηκε γαλλικό, γιατί η Γαλλία είναι η πρώτη χώρα που εφάρμοσε αυτή την πολιτική. Ο κύριος στόχος του μοντέλου αυτού ήταν η καταπολέμηση της υπογεννητικότητας και γι' αυτό όλα τα μέτρα της οικογενειακής πολιτικής είχαν ως στόχο τη στήριξη της εργαζόμενης μητέρας και στη συνέχεια και τους δύο εργαζομένους γονείς. Με λίγα λόγια το γαλλικό μοντέλο στοχεύει – αποσκοπεί στον συνδυασμό των δύο ρόλων.
- ❖ **Παραδοσιακό μοντέλο ή Γερμανικό μοντέλο:** Πήρε το όνομα αυτό, επειδή ο βασικότερος εκπρόσωπος ήταν η Γερμανία. Ο βασικός στόχος του μοντέλου αυτού ήταν η διατήρηση του παραδοσιακού μοντέλου οικογένειας και η διατήρηση της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και όχι στην αγορά εργασίας. Οι οικογένειες στηρίζονται περισσότερο από τον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό τομέα παρά από το κεντρικό κράτος.
- ❖ **Σκανδιναβικό μοντέλο:** Ονομάζεται Σκανδιναβικό, λόγω του ότι πρωτοεμφανίστηκε στις σκανδιναβικές χώρες. Πρωταρχικός στόχος του ήταν η ισότητα δύο φύλων και η δυνατότητα στα άτομα να επιλέγουν με ελεύθερη βούληση τον τρόπο με τον οποίο θα οργανώσουν την οικογένεια τους.
- ❖ **Μη παρεμβατικό μοντέλο ή αγγλοσαξονικό μοντέλο:** Εμφανίστηκε αρχικά στην Αγγλία και είχε ως απώτερο σκοπό την απαγόρευση παρέμβασης ανθρώπων στον προσωπικό ιδιωτικό χώρο άλλων ανθρώπων. Δηλαδή αυτό το μοντέλο θεωρεί ότι η οικογένεια είναι αυτάρκης, μπορεί να αυτορυθμιστεί και κανένας δεν χρειάζεται να παρέμβει εκτός βέβαια αν αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα π.χ. φτώχεια.

Αργότερα κάποιοι ερευνητές πρόσθεσαν ένα πέμπτο μοντέλο οικογενειακής πολιτικής, το Νοτιοευρωπαϊκό μοντέλο, το οποίο εμφανίστηκε σε τέσσερις χώρες της νότιας Ευρώπης και αποτελείται από κάποια κοινά χαρακτηριστικά που επεκτείνονται στον τομέα της οικογενειακής πολιτικής.

Τα κοινά χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα:

- ❖ Χαμηλό το ποσοστό των κρατικών δαπανών για την κοινωνική προστασία.
- ❖ Οι δαπάνες για οικογένεια και παιδιά είναι χαμηλότερες από άλλες χώρες της Ευρώπης.
- ❖ Κατακερατισμένο ασφαλιστικό σύστημα.
- ❖ Όλες οι χώρες δημιούργησαν εθνικά συστήματα υγείας πολύ αργά σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρώπης.
- ❖ Κοινά χαρακτηριστικά απασχόλησης και στην δομή αγοράς εργασίας.

8.2 ΑΝΕΠΙΣΗΜΑ ΔΙΚΤΥΑ - ΜΚΟ

Η σύνθεση του νοικοκυριού διαφοροποιεί τις μονογονεϊκές οικογένειες. Η ύπαρξη άλλων ατόμων στην οικογένεια συνήθως συγγενικών προσώπων είναι χαρακτηριστικό που παρατηρείται σε υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των μονογονεϊκών οικογενειών από το αντίστοιχο μεταξύ των διγονεϊκών οικογενειών. Η οικογένεια στην Ελλάδα ανάγεται και λειτουργεί μέσα σε ένα ευρύτερο συγγενικό πλαίσιο. Γενικότερα ο ρόλος της συγγένειας στην παροχή ανεπίσημης φροντίδας φαίνεται να είναι μεγάλος, όπως για παράδειγμα στην φροντίδα των παιδιών αλλά και την οικονομική βοήθεια.

Η φροντίδα που παρέχουν τα ανεπίσημα δίκτυα φροντίδας στην οικογένεια κυμαίνεται από τη συνολική μέχρι την απλή επικοινωνία. Τα άτυπα δίκτυα για μία μονογονεϊκή οικογένεια μπορεί να είναι οι συγγενείς, οι φίλοι, οι γείτονες αλλά και οι συνάδελφοι του μόνου γονέα. Ο μόνος γονέας βοηθάτε στα οικονομικά αλλά και στα πρακτικά. Στην παροχή βοήθειας περιλαμβάνεται φιλοξενία, καθημερινή βοήθεια στις οικιακές δραστηριότητες, φροντίδα των παιδιών και συναισθηματική στήριξη κλπ.

Ο ρόλος της εκτεταμένης οικογένειας αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στην περίπτωση των μονογονεϊκών οικογενειών. Η μείωση του μεγέθους της οικογενειακής μονάδας, εξαιτίας των συνθηκών που δημιουργούν οι κοινωνικο – δημογραφικές μεταβολές, περιορίζει και την οικογενειακή ομάδα στην οποία εντάσσεται η μονογονεϊκή οικογένεια. Ανάλογα με το βαθμό αποδοχής είναι και η βοήθεια που δέχονται οι μόνες μητέρες ιδιαίτερα από τους γονείς τους στα πρακτικά θέματα. Πολλοί θα συμφωνούσαν με την άποψη ότι πολλές ανύπαντρες μητέρες γίνονται δέκτες από την οικογένεια καταγωγής τους αλλά εξίσου σε μερικές

περιπτώσεις πολλές από αυτές εγκαταλείπονται. Αν η μόνη μητέρα δεν εργάζεται η βοήθεια που δέχεται είναι μικρότερη όσον αφορά την φροντίδα των παιδιών.

Αναμφίβολα, η εκτεταμένη οικογένεια είναι ένα σημαντικό κοινωνικό δίκτυο που υποστηρίζει την οικογένεια αλλά έχει και αρνητικές επιδράσεις στην οικογένεια όπως η αλλαγή των δραστηριοτήτων μέσα στην οικογένεια, αλλαγή της οικονομικής κατάστασης τους κλπ. Όταν οι γονείς περνούν την κρίσιμη περίοδο εξαιτίας της αλλαγής της οικογενειακής τους κατάστασης, οι παππούδες και οι γιαγιάδες προσφέρουν μεγαλύτερη ασφάλεια στα παιδιά και είναι πιο διαθέσιμοι για επικοινωνία με τα εγγόνια τους. Πολλοί μόνοι γονείς επιλέγουν συνειδητά την απομάκρυνση από την εκτεταμένη οικογένεια, διότι αυτή δεν συμφωνεί και δεν δέχεται τις επιλογές τους.

Στην περίπτωση των φίλων της οικογένειας πολλοί απ' αυτούς μπαίνουν στη διαδικασία επιλογής του μόνου γονέα. Πολλές μόνες μητέρες σε αντίθεση με τους πατέρες, δεν θα διατηρήσουν ή δεν θα αυξήσουν την οικειότητα τους με ορισμένους παλιούς φίλους /ες. Καθώς η οικογένεια αυτοπροσδιορίζεται και εξελίσσεται είναι πολύ πιθανό να προστεθούν καινούργιοι φίλοι, γεγονός που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Συνήθως δεν περιλαμβάνονται στο φιλικό τους περιβάλλον πολλά ζευγάρια ή υπάρχουν πολύ λιγότερα από τότε που η οικογένεια δεν είχε ανατραπεί σε μονογονεϊκή.

8.3 ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ : ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Νομική Μορφή: ΝΠΔΔ ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, Σωματείο – φιλανθρωπικό, εθνικό επίπεδο δράσης

Χρήστες της Οργάνωσης: Κακοποιημένες γυναίκες και παιδιά που έχουν υποστεί ψυχολογική, σωματική, ηθική και σεξουαλική κακοποίηση

Σκοπός της Οργάνωσης : Να αναβάθμισε την γυναικεία υπόσταση στη κοινωνία και να αναδείξει το μητρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια, Να παρέχει άμεση βοήθεια σε γυναίκες θύματα βίας και των παιδιών τους με προσωπικές συνεντεύξεις, ψυχολογική υποστήριξη και παροχή νομικών συμβούλων, Ενημέρωση για την ύπαρξη του

ξενώνα και για την δυνατότητα φιλοξενίας τους εν ώρα κρίσης καθώς και για τις υπόλοιπες Υπηρεσίες που μπορούν να τους παρέχουν βοήθεια, Διοργάνωση ομιλιών ευαισθητοποίησης σε σπουδαστές, συλλόγους, σχολεία και όπου αλλού κρίνεται αναγκαίο με στόχο την πρόληψη και την καταστολή της και επίσης εκπαίδευση εθελοντικού προσωπικού σε σεμινάρια.

Χρηματοδότηση: Μέσων δωρεών, χορηγών και από συναδέλφους

Στελεχώνεται από: ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, νομικούς συμβούλους ιατρικές υπηρεσίες από αναγνωρισμένες σχολές και επίσης υπάρχουν και αρκετοί εθελοντές

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα: Φιλοξενία της γυναίκας με τα παιδιά της Παροχή στέγης και διατροφής, Ψυχολογική Στήριξη, Νομικές Συμβουλές, Βιβλιοθήκη Συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ για ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, Συνεργασία με άλλες υπηρεσίες και φορείς που μπορούν να την βοηθήσουν, Συνεργασία με τα Μ.Μ.Ε για την συνεχή ενημέρωση του φαινομένου βίας και Επεξεργασία στατιστικών δεδομένων για θέματα βίας

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες : Τα δύο νοσοκομεία που βρίσκονται στο χώρο Ηρακλείου (Πα.Γ.Ν.Η - Βενιζέλειο), Ιατροδικαστική υπηρεσία, κέντρα υγείας, Κ.Ε.Θ.Ι.(Κέντρο Ερευνών Για Θέματα Ισότητας), Δ/ΣΗ Κοινωνικής Πρόνοιας, Εισαγγελία, Αστυνομικά Τμήματα, Σπίτι φίλων του παιδιού και Στέγη Ανηλίκων, Εισαγγελία, Αστυνομικά Τμήματα, Σπίτι Φίλων του παιδιού και Στέγη Ανηλίκων, Εκκλησία, άλλους ξενώνες της Κύπρου και των Αθηνών και γενικά όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες: δυσκολία εξεύρεσης πόρων και αντιμετώπιση του φαινομένου λόγω του ότι αυξάνονται συνεχώς αυτά τα περιστατικά

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ ΜΗΤΕΡΑ

Νομική Μορφή : ΝΠΔΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και το επίπεδο δράσης είναι εθνικό

Χρήστες της Οργάνωσης: Μητέρες οι οποίες είναι εγκυμονούσες και μόνες, δεν έχουν κάποιο στήριγμα για βοήθεια με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν σε αυτή τη δύσκολη φάση της ζωής τους και έτσι απευθύνονται στο Κέντρο Βρεφών Μητέρα για να έχουν τις κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης τόσο για το παιδί όσο και για τις ίδιες. Επίσης χρήστες της οργάνωσης είναι και παιδιά που οι γονείς τους δεν έχουν τη δυνατότητα για διάφορους λόγους να τα μεγαλώσουν

Σκοπός της Οργάνωσης : Να φροντίσει γυναίκες που είναι μόνες τους σε μια εγκυμοσύνη χωρίς υποστηρικτικό περιβάλλον, χωρίς σύντροφο και χρειάζονται προστασία σε αυτή τη δύσκολη περίοδο της ζωής τους. Επίσης αγκαλιάζει με φροντίδα, στοργή και αγάπη τα παιδιά που χρειάζεται να ζήσουν για κάποιο χρονικό διάστημα μακριά από τις οικογένειες τους

Χρηματοδότηση: Εποπτεύεται και επιχορηγείται απο το Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Εργαζόμενοι- Απασχολούμενοι στην Οργάνωση : Βρεφοκομική Υπηρεσία, Ιατρική Υπηρεσία, Κοινωνική Υπηρεσία, Ψυχολογική Υπηρεσία

Παρερχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα: Υπάρχουν Ειδικοί Επιστήμονες που συμπαραστέκονται και συμβουλεύουν στις δύσκολες φάσεις της σχέσης μητέρας - παιδιού και βοηθούν στο να πάρει η μητέρα την κατάλληλη απόφαση για το τι είναι καλύτερο για το παιδί της. Παράλληλα προετοιμάζουν τα άτομα που θα γίνουν θετοί ή ανάδοχοι γονείς και επιπλέον βοηθούν στην επανασύνδεση των παιδιών με την βιολογική τους οικογένεια. Επίσης υπάρχουν διάφορα προγράμματα όπως Προστασίας Γονέα - Παιδιού, Προστασίας Επιτόκων Πρόγραμμα Αναδοχής, Πρόγραμμα Υιοθεσίας, Πρόγραμμα Αναζήτησης Ριζών, Πρόγραμμα Εθελοντισμού, Τμήμα Εισαγωγής Νεογνών, Προσομοίωση Σπιτιού. Επίσης παρέχεται μηνιαίο επίδομα κλιμακωμένο ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες του παιδιού στις ανάδοχες οικογένειες, πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσηλευτική κάλυψη, κάλυψη ειδικών

θεραπειών, κάλυψη ένδυσης, υπόδησης ματισμού και ειδών πρώτης εγκαταστάσεις του παιδιού στην οικογένεια και κάλυψη σχολικών δαπανών

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες: νοσοκομεία, κοινωνικές υπηρεσίες.

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες: υπάρχει μικρός αριθμός παιδιών για υιοθεσία και μεγάλος αριθμός οικογενειών που θέλουν να υιοθετήσουν και παράλληλα υπάρχει βαθμός δυσκολίας στο να βρουν την πιο κατάλληλη και συμφέρουσα οικογένεια για το παιδί

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : Κέντρο Οικογενειακού Προγραμματισμού

Νομική Μορφή : ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, Δημόσια Υπηρεσία και έχει εθνικό επίπεδο δράσης

Χρήστες της Οργάνωσης: Γονείς, έφηβους, παιδιά, νέους, παντρεμένους η μη και κάθε άτομο ανεξάρτητα από την ηλικία του

Σκοπός της Οργάνωσης : Να φροντίζει τη γονιμότητα του κάθε ατόμου, να του παρέχει σωστή πληροφόρηση και σωστή αντιμετώπιση και παράλληλα να του δίνει λύσεις στα προβλήματα της σεξουαλικής του συμπεριφοράς με απώτερο σκοπό την καλύτερη ποιότητα ζωής και σχέσης ανάμεσα στο ζευγάρι. Επίσης ενημερώνει για αντισυλληπτικές μεθόδους

Χρηματοδότηση: Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Εργαζόμενοι- Απασχολούμενοι στην Οργάνωση: Ιατρός, Μαία, Επισκέπτρια υγείας, Κοινωνικός Λειτουργός

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα: Λειτουργεί καθημερινά και παρέχει δωρεάν παρακολούθηση, τηρεί άκρα εχεμύθεια, ενημερώνει για αντισυλληπτικές μεθόδους, οργανώνει ομιλίες για ενημέρωση συλλόγων φορέων και επίσης μπορεί να γίνει και προσωπική συνέντευξη

Τρόπος γνωστοποίησης υπηρεσιών και προγραμμάτων: Μέσω των ΜΜΕ, του διαδικτύου και από ενημερωτικά φυλλάδια

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες: Αυξημένα ποσοστά εξυπηρετούμενων και έλλειψη κονδυλίων για επιχορήγηση του προγράμματος

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες: Νοσοκομείο

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΘΗΛΕΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Νομική Μορφή : Δημόσια Υπηρεσία και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και τοπικό επίπεδο δράσης

Χρήστες της Οργάνωσης: παιδιά ορφανά, κακοποιημένα, έχουν οικογενειακά προβλήματα, έχουν χάσει ένα από τους δύο γονείς ή ακόμη εισέρχονται στο κέντρο κατόπιν εισαγγελικής εντολής. Φιλοξενούνται κορίτσια από 6 μέχρι 16 ετών και μπορούν να μείνουν μέχρι την επαγγελματική τους αποκατάσταση

Σκοπός της Οργάνωσης : περίθαλψη, ανατροφή, μόρφωση και επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών. Επίσης προστατεύουν και βοηθάνε παιδιά που είναι απροστάτευτα και στερούνται οικογενειακή φροντίδας λόγω του περιβάλλοντος στο οποίο ζούνε είτε λόγω του ότι δεν υπάρχει ουσιαστικά οικογένεια και παράλληλα εξασφάλιση ψυχικής ισορροπίας και οικοδόμηση αξιών στη παιδευτική τους καλλιέργεια.

Χρηματοδότηση: Κυρίως από το σωματείο Φίλοι Κέντρου Παιδικής Μέριμνας, από το κράτος και από διάφορες δωρεές που γίνονται από τους ανθρώπους

Εργαζόμενοι- Απασχολούμενοι στην Οργάνωση : εθελοντές καθηγητές, γιατροί

εθελοντές, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγος και άλλο μη εξειδικευμένο προσωπικό

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα : Λειτουργεί 365 μέρες το χρόνο. Ανάλογα με την ηλικία τους τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο, όταν σχολάσουν τρώνε μεσημεριανό τους και στη συνέχεια διαβάζουν τα μαθήματα τους. Υπάρχουν δασκάλες οι οποίες τους κάνουν κάποια μαθήματα και οι οποίες πληρώνονται είτε από το Κέντρο είτε από το Σωματείο Φίλων του Κέντρου. Στη συνέχεια πάνε στις εξωσχολικές τους δραστηριότητες και όταν επιστρέψουν στο Κέντρο τους περιμένει επιμελήτρια και κοινωνική λειτουργός με ζεστασιά επί 24ώρου βάσεως. Επίσης δίνεται και κάποιο χαρτζιλίκι στα παιδιά ανάλογα με την ηλικία τους και παράλληλα γίνεται προσπάθεια να βρουν οικογένειες ώστε να πηγαίνουν για κάποιο χρονικό διάστημα μαζί τους.

Τρόπος γνωστοποίησης υπηρεσιών και προγραμμάτων : διαδίκτυο , ΜΜΕ, ενημερωτικά φυλλάδια και διάφορων φιλανθρωπικών εκδηλώσεων

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες : δεν υπάρχουν οι κατάλληλες δομές στο κέντρο, μη εξειδικευμένο προσωπικό, όταν καυγαδίζουν τα παιδιά μεταξύ τους και όταν τα παιδιά συνδέονται με τους εθελοντές και ξαφνικά αυτοί σταματούν να πηγαίνουν να τα παίρνουν

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες : Δήμος, νοσοκομείο

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΩΡΙΑ SOS ΕΛΛΑΔΟΣ

Νομική Μορφή : ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και φιλανθρωπικό και το επίπεδο δράσης είναι εθνικό

Χρήστες της Οργάνωσης: δυσλειτουργικές οικογένειες και παιδιά που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, οικογένειες στα πρόθυρα της διάλυσης και κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού

Σκοπός της Οργάνωσης : Εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης πολιτικής πρόληψης στην Ψυχολογική Υγεία η οποία περιλαμβάνει:

1. Πρώιμη ανίχνευση των καταστάσεων στις οποίες τα παιδιά λειτουργούν υπό δυσμενής συνθήκες ανάπτυξης
2. Έγκαιρη διάγνωση που περιλαμβάνει τη ταχεία πραγματοποίηση των απαραίτητων διαγνωστικών ελέγχων και την επιλογή της κατάλληλης θεραπείας
3. Εγκατάσταση της κατάλληλης θεραπείας και των ενεργειών αποκατάστασης με στόχο την κατά το δυνατόν αποτροπή της χρονιότητας των διαταραχών και την παγίωση δυσμενών αποτελεσμάτων για την οικογένεια
4. Λειτουργία εργαστηρίων με θεραπευτικό χαρακτήρα με στόχο την ανάπτυξη της επικοινωνίας και της συναισθηματικής έκφρασης των παιδιών

Χρηματοδότηση: από διάφορες δωρεές που γίνονται κυρίως από ιδιώτες, εταιρίες και Οργανισμούς και έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις

Εργαζόμενοι- Απασχολούμενοι στην Οργάνωση : Επιστημονικός Υπεύθυνος, Παιδοψυχίατρος, Κοινωνικός Λειτουργός, Κλινικοί Ψυχολόγοι, Ειδικός Παιδαγωγός, Λογοθεραπευτής, Εργασιοθεραπευτής, Δραματοθεραπευτής, Μουσικοθεραπευτής

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα : Οι υπηρεσίες που παρέχονται δωρεάν στα κέντρα είναι:

1. Εκτίμηση - διάγνωση παιδιών και γονέων
2. Συστηματική συμβουλευτική και υποστήριξη προς τους γονείς για την κατάλληλη αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν την οικογένεια
3. Ψυχολογική υποστήριξη παιδιών και γονέων
4. Ψυχοθεραπευτική παρέμβαση
5. Εκπαιδευτική βοήθεια στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες
6. Δημιουργική απασχόληση των παιδιών
7. Υλική βοήθεια σε είδη διατροφής, ένδυσης, υποδήσεις σχολικά, οικιακό εξοπλισμό, καταβολή μέρος ενοικίου, λογαριασμοί ΔΕΗ

8. Υποστήριξη εκπαιδευτικού - συμβουλευτικού χαρακτήρα σε επαγγελματίες που εργάζονται με το παιδί (δάσκαλοι, βρεφονηπιαγωγοί)
9. Γίνονται παραπομπές και διασύνδεση με φορείς παροχής υπηρεσιών πρόνοιας, υγείας, απασχόλησης
10. Προωθείται η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα που αφορούν στην προαγωγή των Δικαιωμάτων του Παιδιού
11. Παρέχεται εκπαίδευση σε νέους επαγγελματίες και πρακτική άσκηση σε φοιτητές σχολών Ψυχολογίας, Κοινωνικής Εργασίας και Λογοθεραπείας

Βαθμό που οι παρεχόμενες υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες του πληθυσμού : Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση επιφέρει μία επιδείνωση των συνθηκών ζωής σε όλα τα επίπεδα και τη συνακολουθεί δραματική αύξηση των νέων που κινδυνεύουν να εγκλωβισμένοι στο φαύλο κύκλο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Κάτω από αυτές τις συνθήκες καθίσταται αναγκαία κοινωνική προτεραιότητα η διάθεση οικονομικών και κοινωνικών πόρων για τη στήριξη των οικογενειών που βρίσκονται σε κρίση λόγω φτώχειας, προκειμένου να ανατραπεί το ενδεχόμενο διάλυσης τους

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες : Υπάρχει αύξηση των οικογενειών αλλά και των παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα με αποτέλεσμα να μην μπορούν οι υπηρεσίες να ανταποκριθούν στο μέγιστο βαθμό στις αυξανόμενες απαιτήσεις του πληθυσμού και παράλληλα τα Κέντρα δεν έχουν την ικανοποιητική χωρητικότητα έτσι ώστε να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες του πληθυσμού

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες : νοσοκομεία και κοινωνικές υπηρεσίες

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ

Νομική Μορφή: Δημόσια Υπηρεσία και το επίπεδο δράσης είναι εθνικό
Χρήστες της Οργάνωσης: Χρήστες είναι κυρίως γονείς

Σκοπός της Οργάνωσης :

1. Να βοηθήσει και να στηρίξει τους γονείς έτσι ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία στο σύνθετο και δύσκολο ρόλο τους όπως αυτός διαμορφώνεται στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.
2. Επίσης προσφέρει στους γονείς τόσο στο οικογενειακό όσο και στο σχολικό περιβάλλον γνώσεις και ευκαιρίες για προβληματισμό.
3. Βελτιώνει την επικοινωνία στην οικογένεια και ενημερώνει τους γονείς σχετικά με τις ψυχικές, κοινωνικές, πνευματικές και άλλες ανάγκες των παιδιών σε κάθε στάδιο ανάπτυξης τους.
4. Αναπτύσσονται δεξιότητες για την έγκαιρη διάγνωση και αντιμετώπιση δύσκολων συμπεριφορών των παιδιών τους.
5. Ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των γονέων στις σχολικές δραστηριότητες και να υποστηριχθεί συνεργασία τους με τους/τις εκπαιδευτικούς.
6. Βοηθά στην απόκτηση συγκεκριμένων ικανοτήτων προκειμένου οι γονείς να μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του νηπιαγωγείου, δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου.
7. Ενημερώνονται οι γονείς σε θέματα υγείας των ίδιων και των παιδιών τους. Ενημερώνουν τους γονείς για τους τρόπους σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ανάλογα με την ηλικία των παιδιών τους.
8. Γίνεται κατανοητή η θέση των ατόμων τρίτης ηλικίας στην κοινωνία, την οικογένεια και τα κοινά.
9. Ενημερώνει τους γονείς για τους τρόπους προφύλαξης των παιδιών από την χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών και να προταθούν τρόποι παιδαγωγικής και λελογισμένης χρήσης τους.
10. Βελτιώνεται η διαχείριση του οικογενειακού προγραμματισμού.
11. Παρέχεται συμβουλευτική υποστήριξη και αγωγή υγείας στις οικογένειες των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων.
12. Ενημερώνει και υποστηρίζει ψυχολογικά γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες

Χρηματοδότηση: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Δημόσιο και από το ΕΣΠΑ

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα:

1. Η οικογένεια στην σύγχρονη εποχή, (50 ωρών)
2. Διαφυλικές σχέσεις,(25 ωρών)

3. Ανάπτυξη στην Τρίτη ηλικία,(25 ωρών)
4. Συνεργασία εκπαιδευτικών-οικογένειας,(25ωρών)
5. Ψυχολογική υποστήριξη και αγωγή υγείας ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, (25 ωρών)
6. Συμβουλευτική γονέων Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες,(50 ωρών)
7. Στερεοτυπικές διακρίσεις στην οικογένεια,(25 ωρών)
8. Η εκπαιδευτική διαδικασία έχει ως στόχο την ενεργό

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες: Υπάρχει μεγάλη αύξηση της ανάγκης παροχής των υπηρεσιών σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Παράλληλα υπάρχει δυσκολία κάλυψης των τεράστιων αναγκών λόγω των περικοπών και η ενημέρωση από τους Διευθυντές των σχολείων προς το σύλλογο γονέων δεν είναι υποχρεωτική έτσι τις περισσότερες φορές οι γονείς δεν ενημερώνονται και έχουν άγνοια επί του θέματος.

Δεσμοί - συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων και Σχολεία

ΕΝΤΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ : ΑΝΑΔΟΧΗ – ΥΙΟΘΕΣΙΑ

Νομική Μορφή : Δημόσια Υπηρεσία και το επίπεδο δράσης είναι εθνικό

Χρήστες της Οργάνωσης: γυναίκες ή άντρες που ζουν μόνοι, ζευγάρια, οικογένειες, άνθρωποι που θέλουν να αποκτήσουν παιδιά και δεν μπορούν, οικογένειες που δεν έχουν τη δυνατότητα να τα μεγαλώσουν ή που δεν ήθελαν παιδί και θέλουν να δώσουν το παιδί τους έτσι ώστε να έχει καλύτερη ζωή.

Σκοπός της Οργάνωσης : να εξετάσει όλες τις περιπτώσεις υιοθεσίας-αναδοχής, να βρει την κατάλληλη οικογένεια για το κάθε παιδί, να εξετάσει τη κάθε περίπτωση ξεχωριστά και παράλληλα να εξετάσει το αν οι οικογένειες ή τα άτομα που θέλουν να υιοθετήσουν είναι κατάλληλοι και πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια και προϋποθέσεις.

Χρηματοδότηση: από το υπουργείο υγείας-κράτος

Εργαζόμενοι- Απασχολούμενοι στην Οργάνωση: είναι κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος και διοικητικοί υπάλληλοι

Παρεχόμενες υπηρεσίες - Προγράμματα : Υπάρχει ταχύρυθμη εκπαίδευση για τους γονείς που θέλουν να υιοθετήσουν και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύπλευρος, συμβουλευτικός και καθοδηγητικός. Συνεργάζεται με το ανάδοχο παιδί τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς αλλά και τη φυσική οικογένεια. Επίσης παρέχονται διάφορες πληροφορίες για τους τρόπους αναδοχής-υιοθεσίας αλλά και τις μορφές (πχ. επείγουσα, φιλοξενίας βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη, μακροχρόνια και ιδιωτική) και παράλληλα παρακολουθεί η υπηρεσία το παιδί μετά την υιοθεσία για 3-5 χρόνια.

Αναφέρεται τις σημαντικότερες δυσκολίες : παίρνουν αποκλειστικά την ευθύνη αυτοί για τα παιδιά, δεν υπάρχει διεπιστημονική ομάδα έτσι ώστε να αποφασίζουν όλοι μαζί για τα παιδιά αλλά και για το αν είναι κατάλληλη η οικογένεια που θα το υιοθετήσει. Επίσης δεν υπάρχουν πολλοί υπάλληλοι κλητήρες για να ανταπεξέλθουν πλήρως και άμεσα στις απαιτήσεις και παράλληλα δεν έχουν αυτοκίνητα να κινηθούν.

Δεσμοί- συνεργασίες άλλες με οργανώσεις και υπηρεσίες Μητέρα, Άγιος Στυλιανός στη Θεσσαλονίκη και Άγιος Αντρέας στην Αθήνα. Επίσης σε κάθε νομό υπάρχουν ιδρύματα προστασίας και μπορεί να είναι και η εκκλησία.

Β' ΜΕΡΟΣ

B.1.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η πτυχιακή εργασία αυτή πραγματοποιείται ως αφορμή για την ανάλυση των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης στις μονογονεϊκές οικογένειες. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να συμβάλουν στην αναγνώριση των προβλημάτων των οικογενειών αυτών και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.

Για τους παραπάνω λόγους προχωρήσαμε στη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 18 συνολικά ερωτήσεις κλειστού τύπου. Με τις ερωτήσεις 1-6 συλλέχθηκαν στοιχεία για την δημογραφική κατάσταση των ερωτώμενων που συμμετείχαν στη μελέτη αλλά και για την επαγγελματική τους κατάσταση. Οι υπόλοιπες 12 ερωτήσεις εξετάζουν τις αλλαγές που έχουν υποστεί οι μονογονεϊκές οικογένειες στην περίοδο της οικονομικής κρίσης καθώς και τις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει. Οι ερωτήσεις αυτές είναι κλειστού τύπου για να δίνουν στον ερωτώμενο τη δυνατότητα επιλογής μιας συγκεκριμένης απάντησης. Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από 140 άτομα και προέκυψαν τα αποτελέσματα τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια. Πρόκειται για τυχαία δειγματοληψία που πραγματοποιήθηκε μέσω του διαδικτύου.

B2.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Η στατιστική ανάλυση των στοιχείων έγινε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου IBM SPSS.20 (Statistical Package for Social Sciences) Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν στα δεδομένα μας είναι:

- Περιγραφικά Στατιστικά Στοιχεία (Descriptive Statistics)
- χ^2 - chi-square test (Έλεγχος X^2)
- Έλεγχος Kruskal-Wallis

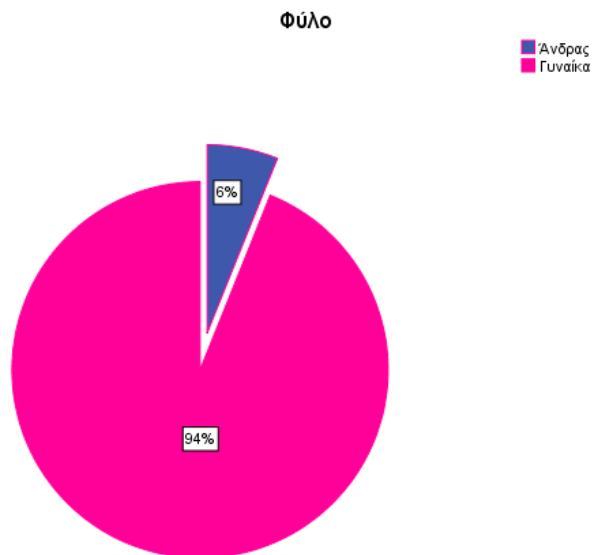
ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Παρακάτω παρουσιάζονται και αναλύονται τα στατιστικά περιγραφικά στοιχεία των δεδομένων μας.

Β.2.1 Δημογραφικά στοιχεία

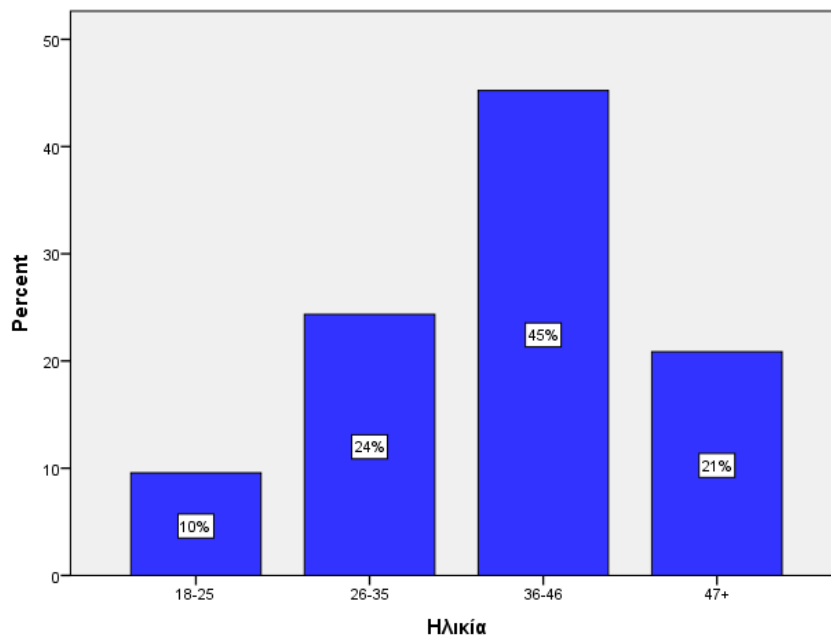
Από το σύνολο των ερωτηθέντων το 6% ήταν άντρες ενώ το 94% γυναίκες όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

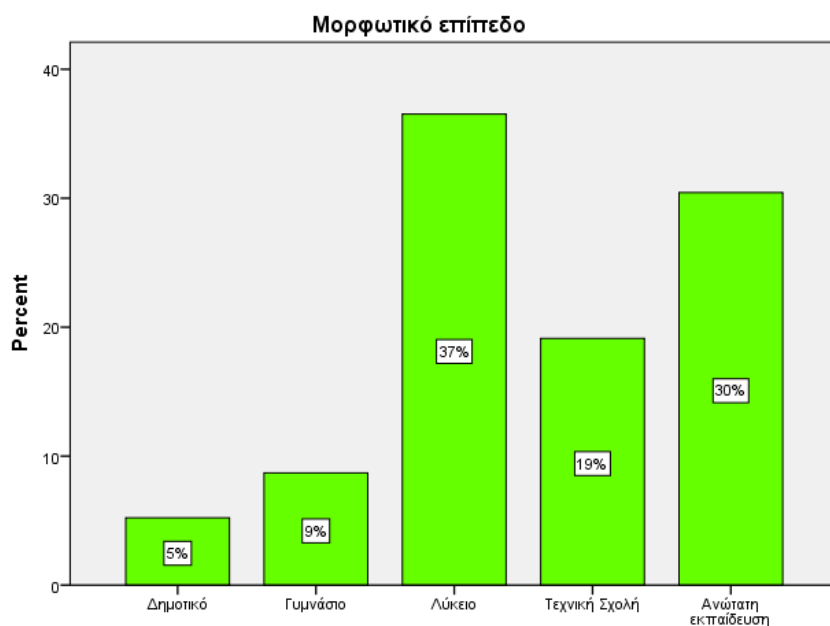
Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2 το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 36-46 ετών με ποσοστό 45%. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα των 26-35 με ποσοστό 24% και η ηλικιακή ομάδα των 47+ με ποσοστό 21%. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 10% ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 18-25.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

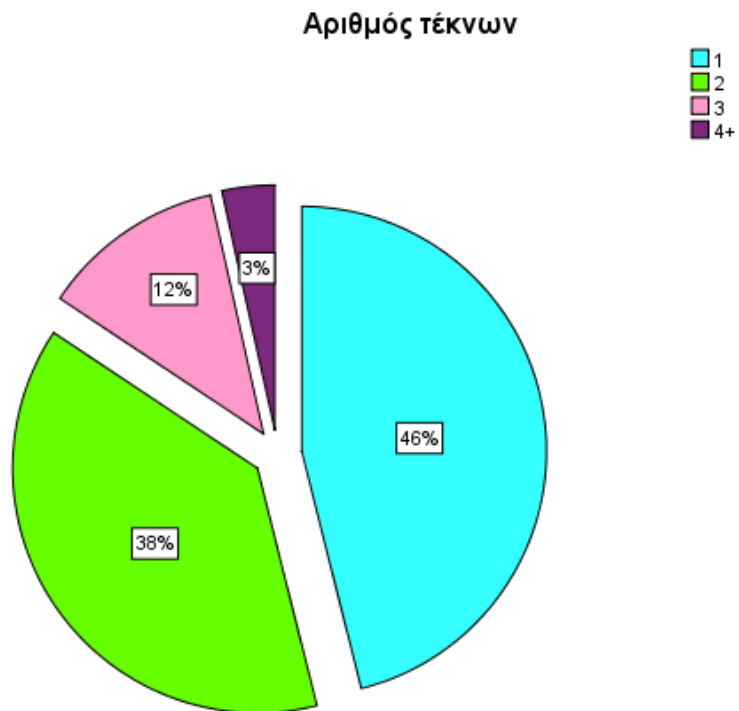
Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 3 το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχουν τελειώσει το λύκειο με ποσοστό 37%. Ακολουθούν με ποσοστό 30% εκείνοι που έχουν Ανώτατη εκπαίδευση και με 19% εκείνοι που έχουν παρακολουθήσει κάποια Τεχνική σχολή. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 5% είναι απόφοιτοι δημοτικού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Το διάγραμμα 4 δείχνει την κατανομή με βάση τον αριθμό των τέκνων. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 46% έχει 1 παιδί και με ποσοστό 38% 2 παιδιά. Ένα μικρό ποσοστό 12% και 3% έχουν 3 και 4+ παιδιά αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

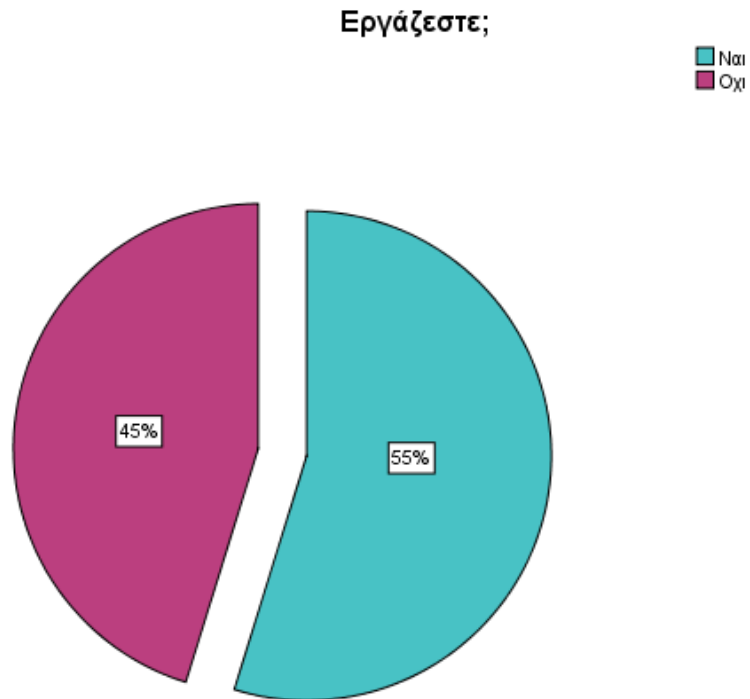
Το διάγραμμα 5 δείχνει την κατανομή με βάση την κατηγορία της μονογονεϊκής οικογένειας. Το μεγαλύτερο ποσοστό 68% είναι διαζευγμένοι ενώ ακολουθούν με ποσοστό 24% οι άγαμοι. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 8% είναι χήροι.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 6 το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (55%) εργάζονται, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (45%) δεν εργάζονται.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

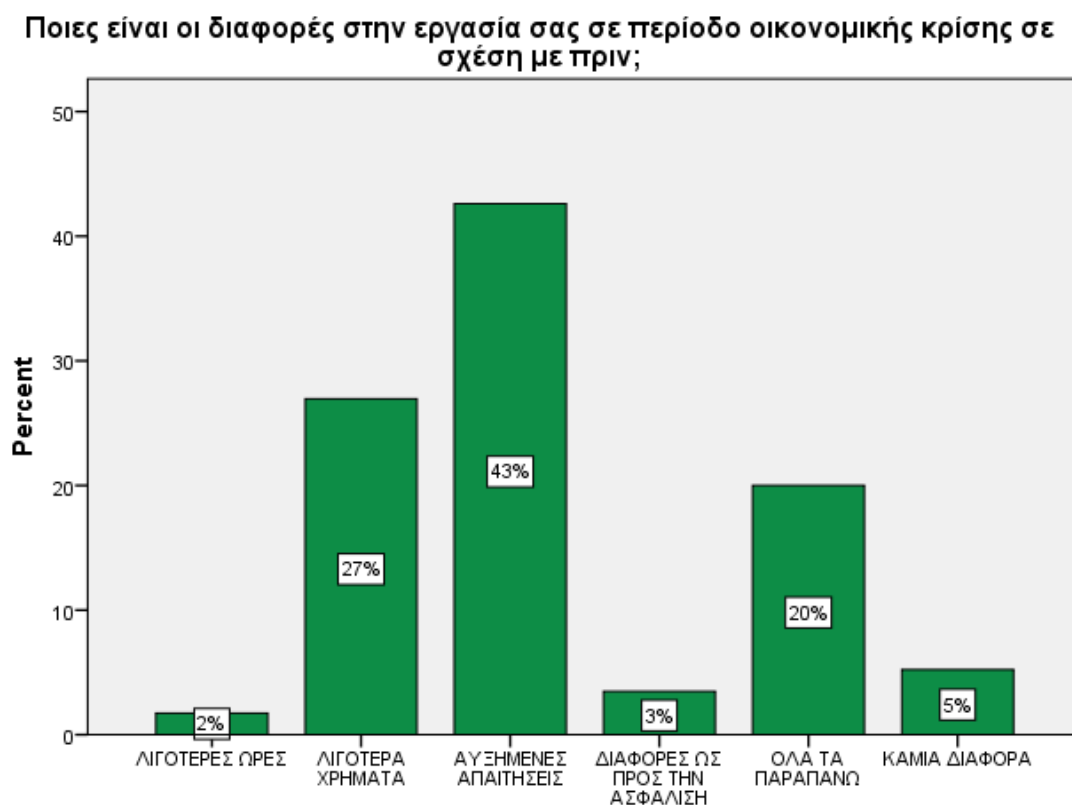

B2.2. Ανάλυση των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης στις μονογονεϊκές οικογένειες

Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις μονογονεϊκές οικογένειες.

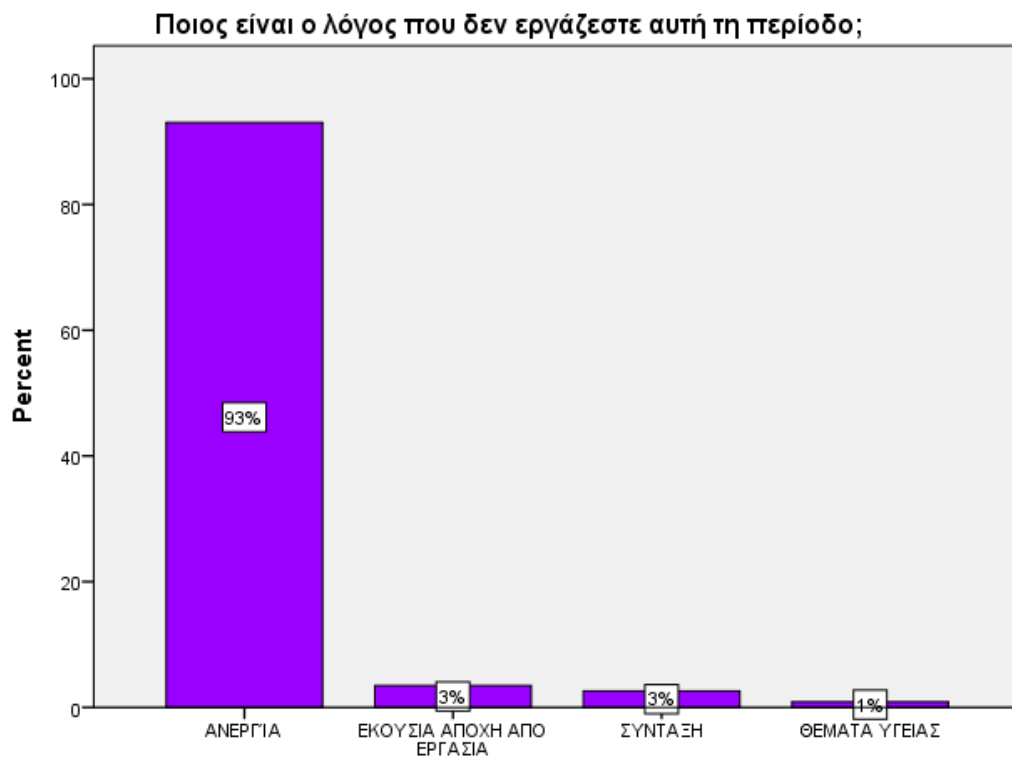
Στην ερώτηση «Ποιες είναι οι διαφορές στην εργασία σας σε περίοδο οικονομικής κρίσης σε σχέση με πριν» το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησαν με ποσοστό 43% «ΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ» και ακολουθούν με ποσοστό 27% και 20% «ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΧΡΗΜΑΤΑ» και «ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ» αντίστοιχα. Ένα μικρό ποσοστό 5% και 3% απάντησαν «ΚΑΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ» και «ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΗ» αντίστοιχα (διάγραμμα 7).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

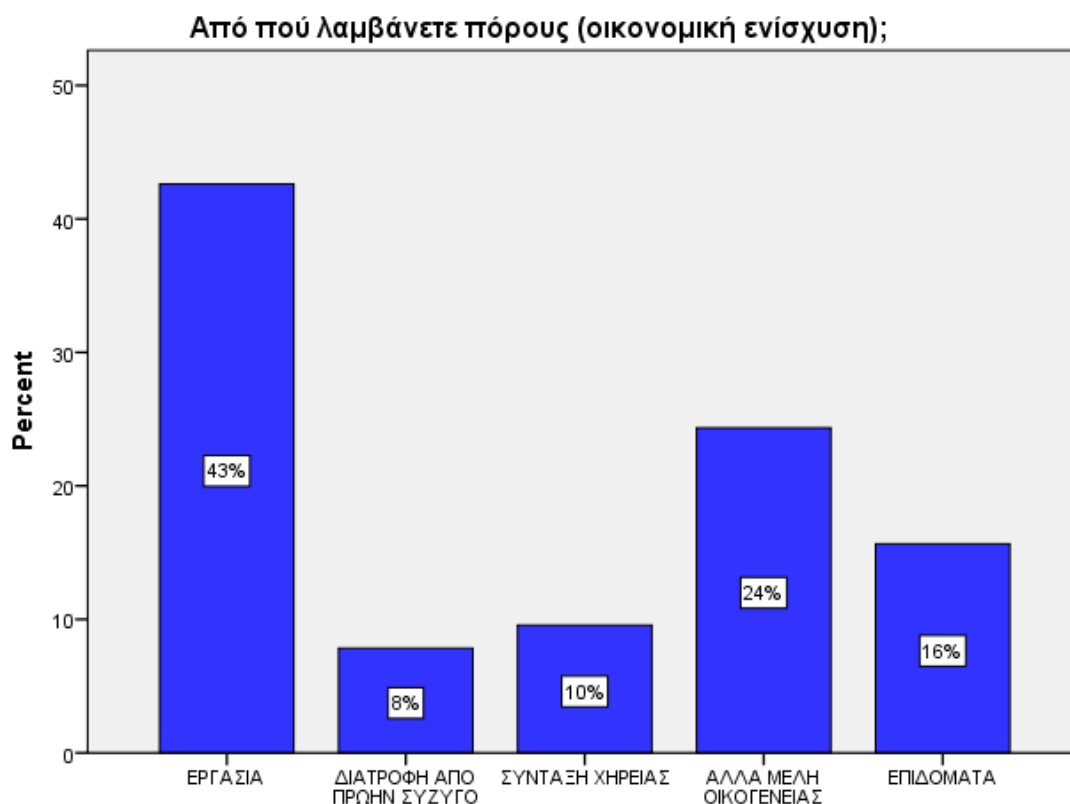
Στο διάγραμμα 8 φαίνονται οι απαντήσεις στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος που δεν εργάζεστε αυτή τη περίοδο;». Την συγκεκριμένη ερώτηση απάντησαν μόνο όσοι δεν εργάζονται αυτή την περίοδο. Το μεγαλύτερο ποσοστό (93%) απάντησε ότι ο λόγος είναι η ανεργία και με μικρότερα ποσοστά 3%, 3% και 1% απάντησαν εκούσια αποχή από την εργασία, σύνταξη και θέματα υγείας αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

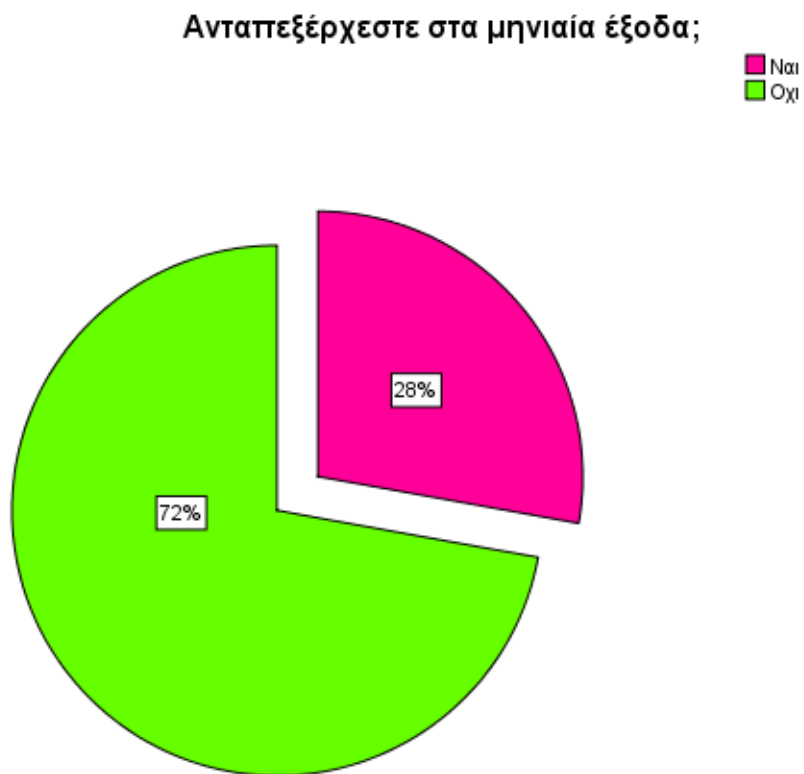
Στο διάγραμμα 9 φαίνονται οι απαντήσεις στην ερώτηση «Από πού λαμβάνετε πόρους (οικονομική ενίσχυση);». Το μεγαλύτερο ποσοστό (43%) απάντησε από την εργασία, ενώ σε μικρότερα ποσοστά 24% και 16% απάντησαν από άλλα μέλη της οικογένειας και επιδόματα αντίστοιχα. Τέλος σε μικρά ποσοστά απάντησαν από σύνταξη χηρείας (10%) και διατροφή από πρώην σύζυγο (8%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Από το διάγραμμα 10 παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 72% δεν ανταπεξέρχεται στα μηνιαία έξοδα, ενώ το 28% μόνο απάντησε ότι ανταπεξέρχεται.

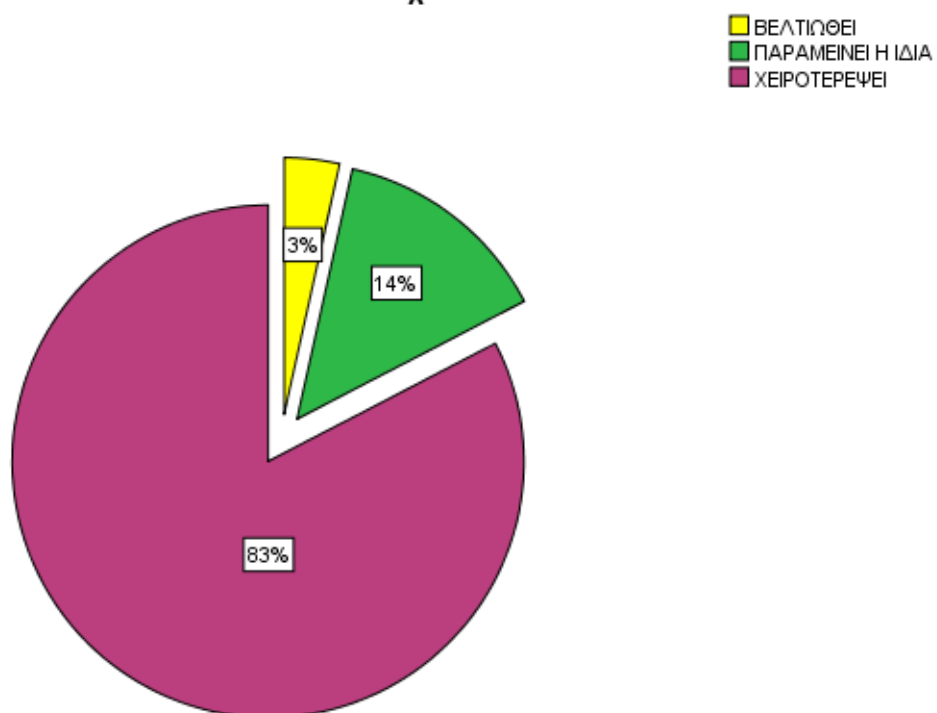
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Στην πρόταση «Σε σχέση με μερικά χρόνια πριν η οικονομική σας κατάσταση θα λέγατε πως έχει:» απάντησαν με ποσοστό 83% "ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΨΕΙ" , με ποσοστό 14% "ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ Η ΙΔΙΑ" και τέλος με ποσοστό 3% "ΒΕΛΤΙΩΘΕΙ" (διάγραμμα 11).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Σε σχέση με μερικά χρόνια πριν η οικονομική σας κατάσταση θα λέγατε πως έχει:

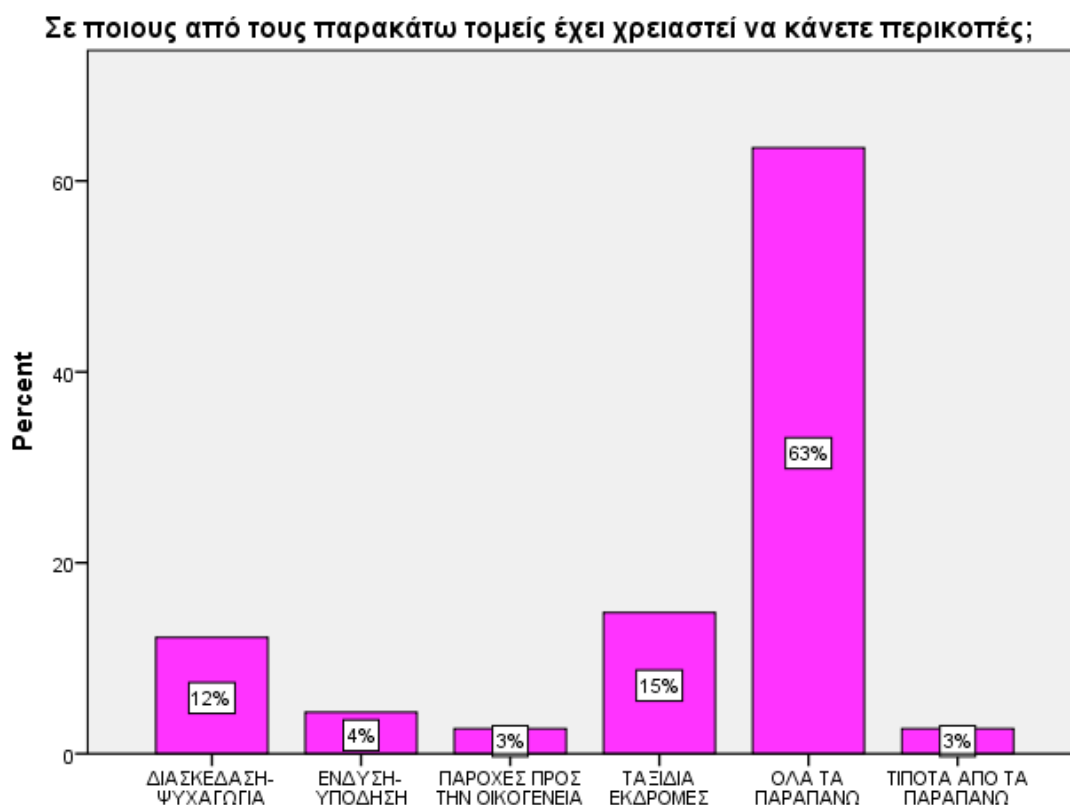

Στην ερώτηση «Σε ποιους από τους παρακάτω τομείς έχει χρειαστεί να κάνετε περικοπές;» οι ερωτηθέντες είχαν να επιλέξουν τις παρακάτω απαντήσεις:

- "ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ-ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ"
- "ΕΝΔΥΣΗ-ΥΠΟΔΗΣΗ"
- "ΠΑΡΟΧΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ"
- "ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ"
- "ΤΑΞΙΔΙΑ-ΕΚΔΡΟΜΕΣ"
- "ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ"
- "ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ"

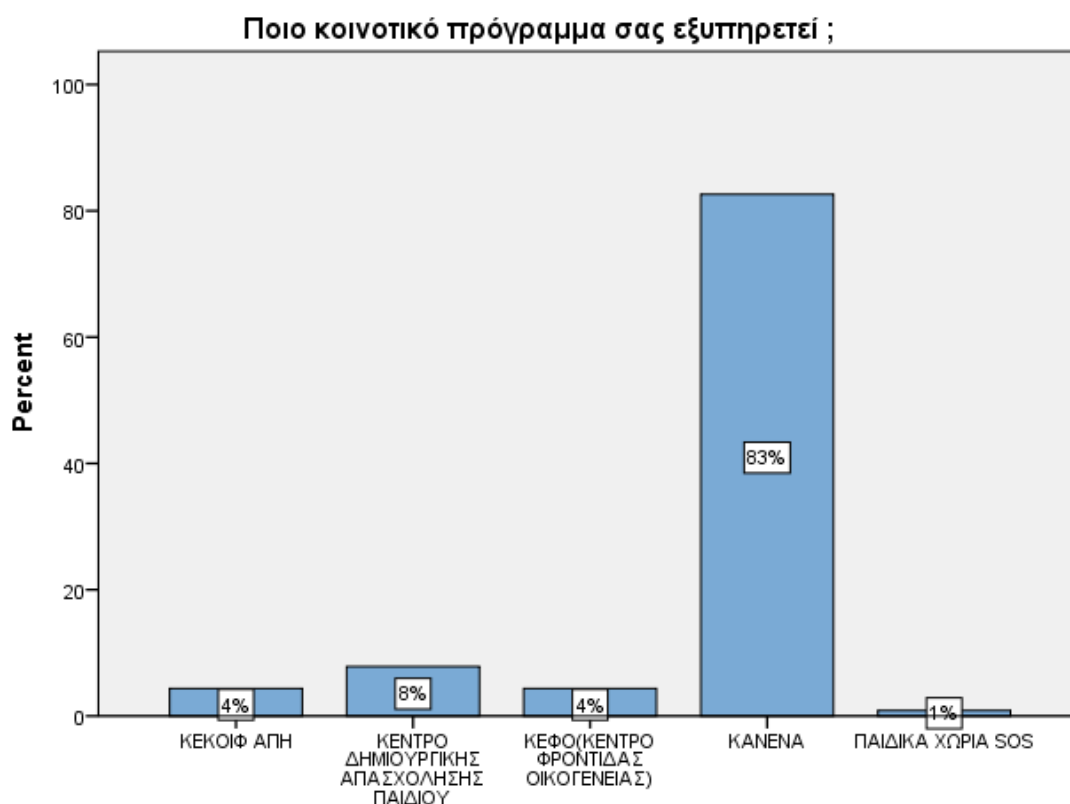
Το μεγαλύτερο ποσοστό 63% απάντησε όλα τα παραπάνω (διάγραμμα 12).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

Στο διάγραμμα 13 απεικονίζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων στην ερώτηση «Ποιο κοινοτικό πρόγραμμα σας εξυπηρετεί;». Με ποσοστό 83% απάντησαν κανένα, ενώ με μικρά ποσοστά 8%, 4%, 4% και 1% απάντησαν "ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ", "ΚΕΦΟ(ΚΕΝΤΡΟ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ)", "ΚΕΚΟΙΦ ΑΠΗ" και "ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΩΡΙΑ SOS" αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

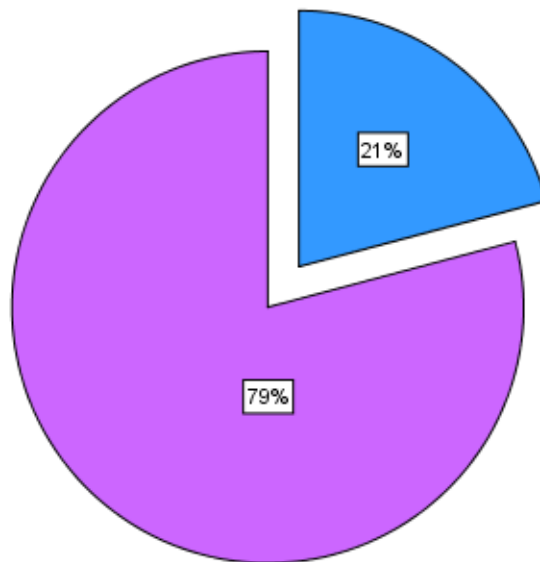

Παρατηρείται από το διάγραμμα 14 ότι δεν υπήρχαν υπηρεσίες που εξυπηρετούσαν προ κρίσης και πλέον δεν υφίστανται (79%) ενώ κάποιο ποσοστό 21% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι υπήρχαν.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14

Υπήρχαν υπηρεσίες που σας εξυπηρετούσαν προ κρίσης και πλέον δεν υφίστανται;

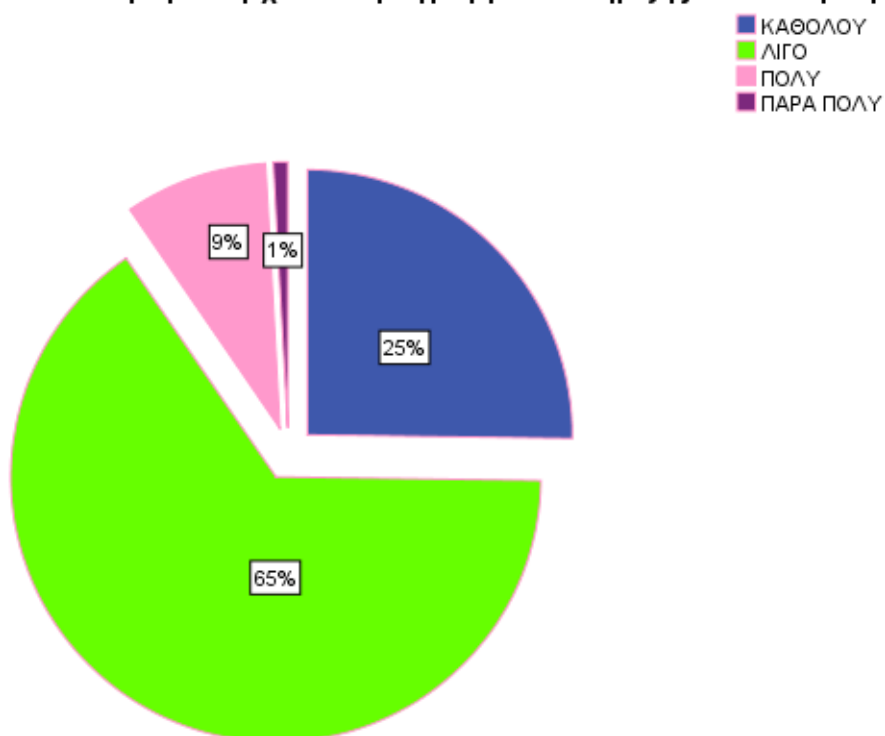
■ Ναι
■ Όχι

Από το διάγραμμα 15 παρατηρείται ότι στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα στήριξης είναι επιβληθητικά;» με ποσοστό 65% απάντησαν λίγο, ενώ με ποσοστά 25%, 9%, και 1% απάντησαν καθόλου, πολύ και λίγο αντίστοιχα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15

Πιστεύετε ότι τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα στήριξης είναι επιβληθητικά;

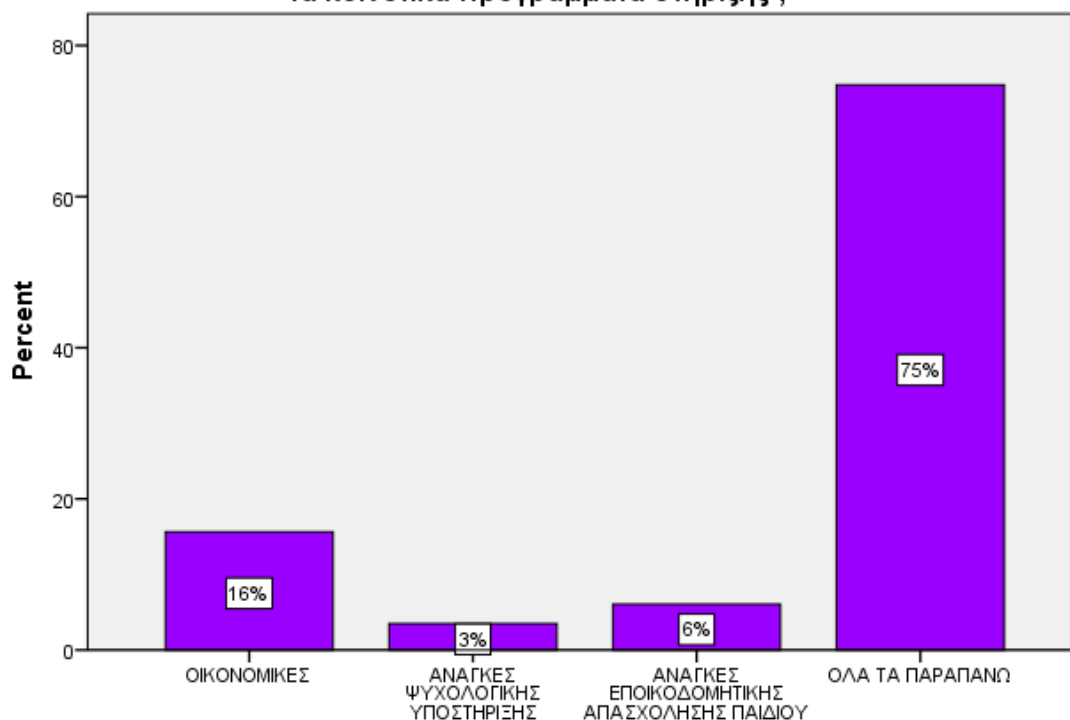
Στην ερώτηση «Σε ποιες ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών πιστεύετε πρέπει να εστιάσουν τα κοινοτικά προγράμματα στήριξης;» οι ερωτηθέντες είχαν να επιλέξουν τις παρακάτω απαντήσεις:

- "ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ"
- "ΑΝΑΓΚΕΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ"
- "ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ"
- "ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ"
- "ΆΛΛΟ"

Το μεγαλύτερο ποσοστό 75% απάντησε όλα τα παραπάνω (διάγραμμα 16).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16

Σε ποιες ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών πιστεύετε πρέπει να εστιάσουν τα κοινοτικά προγράμματα στήριξης ;

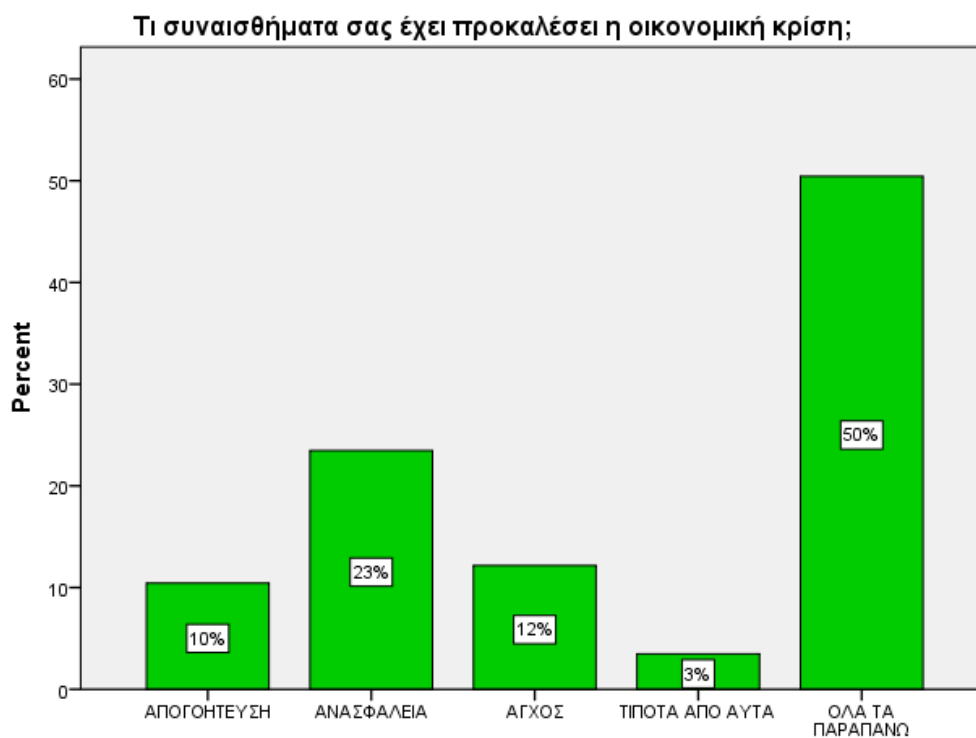

Στην ερώτηση «Τι συναισθήματα σας έχει προκαλέσει η οικονομική κρίση;» οι ερωτηθέντες είχαν να επιλέξουν τις παρακάτω απαντήσεις:

- "ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ"
- "ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ"
- "ΑΓΧΟΣ"
- "ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΑ"
- "ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ"
- "ΆΛΛΟ"

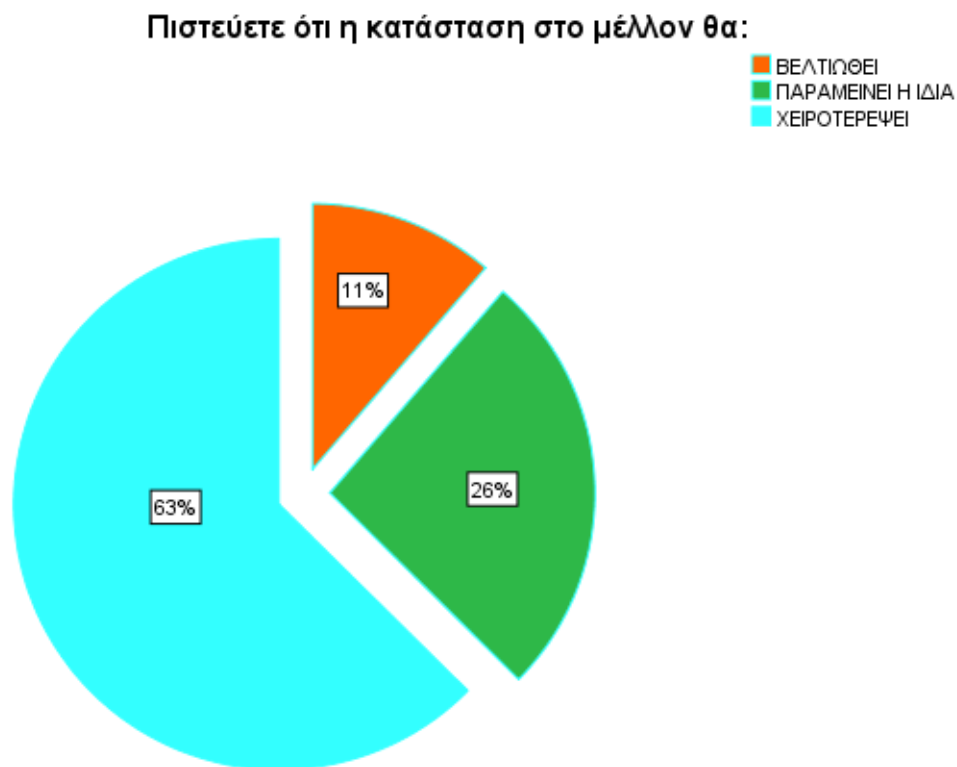
Το μεγαλύτερο ποσοστό 50% απάντησε όλα τα παραπάνω (διάγραμμα 17).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17

Το διάγραμμα 18 τέλος απεικονίζει την άποψη των ερωτηθέντων για την κατάσταση στο μέλλον. Το 63% θεωρούν ότι θα χειροτερέψει, το 26% ότι θα παραμείνει η ίδια ενώ το 11% ότι θα βελτιωθεί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18

CHI-SQUARE TEST (ΕΛΕΓΧΟΣ χ^2)

Ανάμεσα στις ερωτήσεις 7-18 και τις ερωτήσεις 1-6 που αφορούσαν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων πραγματοποιήθηκαν το Chi-square test καθώς και η Ανάλυση Διακύμανσης (ANOVA).

Ο έλεγχος χ^2 είναι ένα πολύ χρήσιμο στατιστικό κριτήριο, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κρίνει ένα μεγάλο αριθμό υποθέσεων οι οποίες σχετίζονται με κατηγορικού τύπου δεδομένα και έχει τη μορφή:

Ho: Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στις 2 μεταβλητές (είναι ανεξάρτητες)

H1: Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις 2 μεταβλητές

Η ερώτηση η οποία βρέθηκε να έχει στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα σε σχέση με τα δημογραφικά στοιχεία ήταν: «Ανταπεξέρχεστε στα μηνιαία έξοδα;»

Πιο συγκεκριμένα βρέθηκε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές φύλο και στην ερώτηση «Ανταπεξέρχεστε στα μηνιαία έξοδα;».

Πίνακας 1 Chi-square test

	Φύλο	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Επίπεδο Στατιστικής Σημαντικότητας p-value
Ανταπεξέρχεστε στα μηνιαία έξοδα;	Άντρας	6	1	0,002
	Γυναίκα	26	82	

Όπως βλέπουμε από τον Πίνακα 1 $p\text{-value}=0,002<0.05$ οπότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και υπάρχει σχέση ανάμεσα στις 2 μεταβλητές, δηλαδή οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό δεν ανταπεξέρχονται στα έξοδα σε σχέση με τους άντρες.

ΕΛΕΓΧΟΣ KRUSKAL-WALLIS

Ο έλεγχος Kruskal-Wallis έχει να κάνει με τον έλεγχο ισότητας διαμέσων και όχι ισότητας μέσων. Στην ουσία αποτελεί μια μη παραμετρική εκδοχή της ανάλυσης διακύμανσης (ANOVA). Εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που δεν ισχύει η κανονικότητα καταλοίπων. Εφαρμόστηκε έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov και Shapiro-Wilk στα δεδομένα και βρέθηκε ότι δεν ισχύει η υπόθεση της κανονικότητας. Στη συνέχεια εφαρμόστηκε ο έλεγχος Kruskal-Wallis και βρέθηκε στατιστική σημαντικότητα ανάμεσα στην ερώτηση «Ανταπεξέρχεστε στα μηνιαία έξοδα;» και το μορφωτικό επίπεδο.

Πίνακας 2 Kruskal-Wallis

Ανταπεξέρχεστε στα		Mean	Επίπεδο Στατιστικής

μηνιαία έξοδα;		Rank	Σημαντικότητα p-value
	Καθόλου εκπαίδευση	0	0,01
	Δημοτικό	54,8	
	Γυμνάσιο	74	
	Λύκειο	63	
	Τεχνική Σχολή	60,9	
	Ανώτατη εκπαίδευση	46	

Σύμφωνα με τον έλεγχο Kruskal-Wallis οι διάμεσοι φαίνεται να διαφέρουν (αφού $p\text{-value}=0.01 < 0.05$ άρα απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση).

Όπως παρατηρούμε από τον πίνακα 2 οι ερωτηθέντες οι οποίοι είναι απόφοιτοι γυμνασίου δεν ανταπεξέρχονται κυρίως στα μηνιαία έξοδα.

B.3.ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το θέμα της πτυχιακής είναι επίκαιρο όσο ποτέ άλλοτε. Είναι μια κατάσταση εξελισσόμενη ,όπως δείχνει το πέρασμα του χρόνου, η οποία αποδίδει συνέπειες σε όλα την ελληνική κοινωνία και πραγματικότητα μα και σε άλλες χώρες τις Ευρώπης. Η κρίση με την ευρύτερη της έννοια δε σταματάει στη λέξη <<οικονομική>>. Είναι κρίση ανθρωπιστική, κρίση συναισθηματική που προκαλεί τόσα και τόσα συναισθήματα. Επηρεάζει θα λέγαμε όλο τον πληθυσμό με κάποιο τρόπο. Ας φανταστούμε λοιπόν τι μπορεί να προκαλέσει σε ήδη ευπαθείς κοινωνικές ομάδες πριν από την κρίση.

Το να είσαι μονογονέας είναι πράγμα από μόνο του δύσκολο. Ακόμη και να υπάρχει οικονομική άνεση , οικογένεια, δομές, και πάλι παραμένει δύσκολο, Δύσκολο συναισθηματικά και ψυχικά. Πόσο μάλλον λοιπόν όταν σε όλο το βάρος της φροντίδας ενός ή και παραπάνω παιδιών προστίθενται και οι οικονομικές δυσχέρειες. Γιαυτό το λόγο δημιουργήθηκε αυτή η μελέτη έτσι ώστε να ερευνήσουμε τι είδους αλλαγές έχουν υποστεί αυτού του είδους οι οικογένειες , που πιστεύουν ότι χρειάζεται παρέμβαση για να βελτιωθεί η καθημερινότητά τους και τι προβλέπουν για την κατάσταση στο μέλλον.

Ξεκινώντας την έρευνα επιβεβαιωθήκαμε πως η μονογονεϊκότητα είναι γένους θηλυκού. Μόλις το 6% του δείγματος ήταν άντρες ενώ το 94% γυναίκες. Αυτό σχετίζεται με την ευρύτερη ελληνική ‘‘κανονικότητα’’ που διακατέχει την ελληνική δικαιοσύνη πως στις περισσότερες περιπτώσεις η επιμέλεια ανήκει στη μητέρα.

Συνεχίζοντας ανακαλύψαμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 36-46 ετών με ποσοστό 45%. Ακολούθησε η ηλικιακή ομάδα των 26-35 με ποσοστό 24% και η ηλικιακή ομάδα των 47+ με ποσοστό 21%. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 10% ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 18-25. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί πως οι γυναίκες σε ηλικία που μπορούν να δουλεύουν ή να ανεξαρτητοποιηθούν παίρνουν ευκολότερα την απόφαση της μονογονεϊκότητας (διαζύγιο ή απόκτηση ενός παιδιού εκτός γάμου) σε σύγκριση με γυναίκες μεγαλύτερης ή μικρότερης ηλικίας .

Όσο αφορά την εκπαίδευση είδαμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων έχουν τελειώσει το λύκειο με ποσοστό 37%, και με ποσοστό 30% είναι εκείνοι που έχουν Ανώτατη εκπαίδευση ενώ με 19% εκείνοι που έχουν παρακολουθήσει κάποια Τεχνική σχολή. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 5% είναι απόφοιτοι δημοτικού. Φαίνεται

λοιπόν, πως όσο πιο αυξημένο είναι το επίπεδο της εκπαίδευσης τόσο αυξάνονται και οι πιθανότητες κάποιος να είναι μονογονέας. Ίσως γιατί εάν δεν υπάρχει εκπαίδευση είναι δύσκολο να βρεθεί εργασία συνεπώς η γυναίκα μπορεί να παραμένει σε ένα γάμο επειδή εξαρτάται οικονομικά. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που μια γυναίκα σκέφτεται να αποκτήσει μόνη της ένα παιδί. Χωρίς την οικονομική επάρκεια από την εργασία είναι ακατόρθωτο.

Σχετικά με τον αριθμό των τέκνων, Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό 46% έχει 1 παιδί και με ποσοστό 38% 2 παιδιά. Ένα μικρό ποσοστό 12% και 3% έχουν 3 και 4+ παιδιά αντίστοιχα. Άρα η μονογονεϊκότητα δείχνει να χαρακτηρίζεται και από την απόκτηση ενός μόνου παιδιού στην πλειοψηφία. Ίσως εάν τα προβλήματα αυτών των οικογενειών ήταν λιγότερα και η στήριξη σε αυτές μεγαλύτερη να είχαν περισσότερα παιδιά.

Σύμφωνα με την κατανομή βάση την κατηγορία της μονογονεϊκής οικογένειας, Φαίνεται ο μεγαλύτερο ποσοστό 68% να είναι διαζευγμένοι ενώ ακολουθούν με ποσοστό 24% οι άγαμοι. Τέλος ένα μικρό ποσοστό 8% είναι χήροι. Τα διαζύγια είναι ένα φαινόμενο που ανθεί στην ελληνική κοινωνία σε αντίθεση θα λέγαμε με την ιδέα της απόκτησης ενός παιδιού εκτός γάμου. Όμως όπως είδαμε στο θεωρητικό κομμάτι οι φάσεις του διαζυγίου είναι αρκετά επίπονες για όλα τα μέλη της οικογένειας, αυτό δείχνει πως χρειάζονται ακόμη περισσότερη στήριξη όταν έχει προϋπάρξει μια τέτοια κατάσταση, όπως και ένας θάνατος που έχει δημιουργήσει μια μονογονεϊκή οικογένεια.

Ο εργασιακός τομέας δε δείχνει να πηγαίνει καλύτερα όσο αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες καθώς σχεδόν οι μισοί μονογενείς (45%) δεν εργάζονται. Από αυτούς Το μεγαλύτερο ποσοστό (93%) απάντησε ότι ο λόγος είναι η ανεργία και με μικρότερα ποσοστά 3%, 3% και 1% απάντησαν εκούσια αποχή από την εργασία, σύνταξη και θέματα υγείας αντίστοιχα

Οι μονογονεϊκές που εργάζονται δίνουν ποσοστό (55%). Από αυτούς το 43% δηλώνει ότι στην εργασία έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις σε σχέση με πριν την κρίση, ενώ ποσοστό 27% αναφέρει λιγότερα χρήματα με πριν. Μικρό ποσοστό 5% και 3% απάντησαν καμία διαφορά και διαφορές ως προς την ασφάλιση αντίστοιχα. 20% δηλώνουν πως συμβαίνουν ΟΛΑ τα παραπάνω.

Τα οικονομικά προβλήματα όμως δεν σταματούν εδώ για τις οικογένειες με ένα γονέα. Όταν ερωτήθηκαν από που λαμβάνουν οικονομική ενίσχυση το μεγαλύτερο

ποσοστό (43%) απάντησε από την εργασία, ενώ σε μικρότερα ποσοστά 24% και 16% απάντησαν από άλλα μέλη της οικογένειας και επιδόματα αντίστοιχα. Τέλος σε μικρά ποσοστά απάντησαν από σύνταξη χηρείας (10%) και διατροφή από πρώην σύζυγο (8%). Ενώ αναμενόμενο ήταν να κυριαρχούσε η διατροφή από πρώην σύζυγο καθώς οι περισσότερες μονογονεϊκές προέρχονται από διαζύγιο, ή να κυριαρχούν τα επιδόματα δυστυχώς τα ποσοστά είναι αρκετά χαμηλά.

Συμπερασματικά για την οικονομική κατάσταση μπορούμε να αναφέρουμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 72% δεν ανταπεξέρχεται στα μηνιαία έξοδα, ενώ το 28% μόνο απάντησε ότι ανταπεξέρχεται. Τα πράγματα δεν φαίνονται να ήταν πάντα έτσι όμως. Όσο αφορά την οικονομική τους κατάσταση σε σύγκριση με μερικά χρόνια πριν απάντησαν με ποσοστό 83% πως έχει χειροτερέψει, με ποσοστό 14% πως έχει παραμείνει η ίδια, και μόλις 3% πως έχει βελτιωθεί. Το 63% άλλωστε αναφέρει πως έχει χρειαστεί να κάνει περικοπές σε όλους τους τομείς σε μια προσπάθεια να ανταπεξέλθει στα μηνιαία έξοδα.

Ποιος όμως είναι δίπλα σε αυτές τις οικογένειες? Το 83% δηλώνει πως δεν εξυπηρετείται από καμία δομή ή πρόγραμμα. Μπορεί στο θεωρητικό μέρος να είδαμε αρκετές δομές εξυπηρέτησης των οικογενειών αυτών η πράξη όμως δείχνει μόλις το 17% να εξυπηρετείται από κάποια δομή. Αυτό δε φαίνεται να είναι κάτι που άλλαξε με τον ερχομό της κρίσης καθώς το 79% των ερωτηθέντων μας απάντησε πως δεν υπήρχαν υπηρεσίες που εξυπηρετούσαν προ κρίσης και πλέον δεν υφίστανται σε αντίθεση με το μόλις 21%.

Σχετικά με το πόσο επιβοηθητικά είναι τα ευρύτερα προγράμματα στήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών (επιδόματα κλπ) με ποσοστό 65% απάντησαν λίγο, ενώ με ποσοστά 25%, 9%, και 1% απάντησαν καθόλου, πολύ και λίγο αντίστοιχα.

Στην ερώτηση «Σε ποιες ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών πιστεύετε πρέπει να εστιάσουν τα κοινοτικά προγράμματα στήριξης>> ο μεγαλύτερο ποσοστό 75% απάντησε <<όλα τα παραπάνω>> που συμπεριλαμβάνει οικονομικές ανάγκες, ανάγκες ψυχολογικής υποστήριξης, και ανάγκες δημιουργικής απασχόλησης παιδιού.

Τα συναισθήματα που έχει προκαλέσει η κρίση στους μονογονείς είναι απογοήτευση άγχος ανασφάλεια και σε ποσοστό 50% συνυπάρχουν όλα μαζί.

Τέλος ζητήσαμε τις προβλέψεις τους για το μέλλον όσο αφορά την οικονομική κρίση και ο 63% θεωρούν ότι η κατάσταση θα χειροτερέψει, το 26% ότι θα παραμείνει η ίδια ενώ το 11% ότι θα βελτιωθεί.

B.4.ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Στην έρευνα δυσκολευτήκαμε αρχικά αρκετά όσο αφορά την εύρεση του δείγματος. Καταθέσαμε αίτηση στο δήμο ζητώντας πρόσβαση σε λίστες μονογονεϊκών οικογενειών από τα ΚΕΚΟΙΦ και εισπράξαμε αρνητική απάντηση. Στη συνέχεια όμως καταφέραμε να εντοπίσουμε το δείγμα μέσω ίντερνετ σε ομάδες μονογονεϊκών οικογενειών.

B.5.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Δεν είναι δύσκολο λοιπόν να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα πως η Ελλάδα σαν χώρα και σαν κοινωνία είναι αφιλόξενη για τις μονογονεϊκές οικογένειες. Ειδικά με την οικονομική κρίση οι συνθήκες διαβίωσης της πλειοψηφίας των οικογενειών αυτών είναι πάρα πολύ άσχημες. Οι μισοί σχεδόν δεν εργάζονται και όσοι εργάζονται δηλώνουν αυξημένες απαιτήσεις λόγω κρίσης που σημαίνει ίσως περισσότερες ώρες μακριά από το σπίτι . Όσοι δεν εργάζονται είναι άνεργοι. Το σημαντικότερο όμως είναι πως και οι μεν αλλά και οι δε ΔΕΝ ανταπεξέρχονται στα μηνιαία έξοδα. Όπως είναι προφανές λοιπόν αυτού του είδους η οικογένεια έχουν ανάγκη από εύρεση εργασίας, οικονομική ενίσχυση(επιδόματα) και νόμους που να τους εξασφαλίζουν στην περίπτωση που δικαιούνται χρήματα. (διαζύγιο, χηρεία ή ανεργία).

Στη συνέχεια κρίνεται αναγκαία ή η ίδρυση υπηρεσιών που να ασχολούνται ουσιαστικά με τη στήριξη των οικογενειών αυτών, ή ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων υπηρεσιών έτσι ώστε να μειωθεί το ποσοστό αυτών που δεν εξυπηρετούνται από καμιά δομή. Αυτό κρίνεται αναγκαίο καθώς τα προβλήματα δεν είναι μόνο οικονομικά.

Οι μονογονείς μας απάντησαν πως πέρα από οικονομική ενίσχυση έχουν ανάγκη ψυχολογική υποστήριξη και δημιουργική απασχόληση των παιδιών.

Είναι σημαντικό να τους δοθεί μια οπτική για το μέλλον αισιόδοξη έτσι ώστε να μπορούν να στηρίξουν τα παιδιά τους όπως προσπαθούν καθημερινά αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα πολλούς ρόλους.

Γ.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξάνδρα Βεργετη (2009) Κοινωνική Εργασία με Οικογένειες σε Κρίση.

Βασιλείου, Τ. Γ. (1997), *Πυρηνική οικογένεια*, Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Αφοι Κυριακίδη.

Βεργέτη Α. (2009). Κοινωνική Εργασία με οικογένειες σε κρίση. Αθήνα: Τόπος.

Γεωργίου, Μ. (1980), *Η οικογένεια*, Αθήνα: Κέδρος.

Ευθύμιου Κωνσταντίνος, Αργαλία Ευτυχία, Κασκάμπα Ευγενία, Μακρή Αθανασία (2013) ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ 50, 22-30, Οικονομική κρίση και ψυχική υγεία.

Λουκία Μ.Μουσουρου. (2005) Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική Αθήνα: Gutenberg.

Μαδιανός Μιχάλης Γ. & Οικονόμου Μ. (2014), Ελληνική κρίση, «εθνική» κατάθλιψη και ασκήσεις επιβίωσης, ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Μαράτου-Αλιπράντη, Λ., 1998. «Οικογενειακή ρήξη, μονογονεϊκότητα και κοινωνικός αποκλεισμός: οι υποχρεώσεις της οικογένειας. Η ελληνική και ευρωπαϊκή εμπειρία» στο Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός., Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα , σελ. 547-562.

Ματσαγγάνης Μ. (2002). Κοινωνική Πολιτική και Οικογένεια στην Ελλάδα. Στο Λ. Μαράτου-Αλιπράντη (επιμ.) Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ελλάδα. (σ.161-186). Αθήνα: Gutenberg.

Ντινκμεριερ, Ν. (1980), Σχολείο για γονείς, Νάντσου, Ε., Αθήνα: Εκδόσεις Θυμάρι.

Πέτρος Α. Σταθόπουλος, Κοινωνική πρόνοια. Ιστορική Εξέλιξη-Νέες Κατευθύνσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

Πέτρου, Α. Σ. (2003), *Κοινωνική Πρόνοια*, Αθήνα: Εκδόσεις <<Ελλην>>.

Σημειώσεις Μαθήματος Δικαίο

Σημειώσεις Μαθήματος Οικογενειακής Πολιτικής, Σοφία Κουκούλη, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ κρήτης, 2012

Τσαούση, Δ. Γ.(1984), *Η κοινωνία του ανθρώπου*, Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ALLEN Gr & Grow Gr (2001) , Families Households and society. Basingstore UK :Pulgrave Mc Millian

Matsagkanis M & Tsakloglou P.(2001) Social Exclusion and social Policy in Greece In Mayes. D.G Bergman, J. & Salais. R.(eds). Social exlusion and european social policy.Chelthenman :Edward Elgar.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.creteplus.gr/news/kentro-prostacias-paidiou-30975.html> 9/Μαΐου/2016

http://www.crete.gov.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=4030:2012-11-20-09-12-46&catid=38:press-release&lang=el#.WCRzofp97IW 16/Μαΐου/2016

<https://www.google.com.cy/>

<http://www.hamogelo.gr/errordocs/404.php> 15/Ιουνίου/2016

<http://www.kakopoiisi.gr/> 18/Ιουνίου/2016

http://kvmhtera.gr/index.php?detail_id=12 19/Ιουνίου/2016

<http://www.sos-villages.gr/> 1/Ιουλίου/2016

<http://www.sxolesgonewn.gr/> 1/Ιουλίου/2016

http://kvmhtera.gr/index.php?detail_id=11 9/Ιουλίου/2016

<http://www.paidiatros.com/prolipsi/oikogeneia/crisis-family-institution>

16/Ιουλίου/2016

Δ.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Δ.1 ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΙΣ ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.

1. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΣΑΣ ;

ΑΝΔΡΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΑ

2. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΗΛΙΚΙΑ ΣΑΣ;

- 18-25
- 26-35
- 36-46
- 47+

3. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΣΑΣ ΕΠΙΠΕΔΟ;

- ΚΑΘΟΛΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΔΗΜΟΤΙΚΟ
- ΓΥΜΝΑΣΙΟ
- ΛΥΚΕΙΟ
- ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
- ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4. ΠΟΣΑ ΤΕΚΝΑ ΕΧΕΤΕ;

- 1
- 2
- 3
- 4+

5. ΣΕ ΠΟΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΑΝΗΚΕΤΕ;

- ΑΓΑΜΟΣ/Η
- ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΣ/Η
- ΧΗΡΟΣ/Α

6. ΕΡΓΑΖΕΣΤΕ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ
ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ
ΠΡΙΝ

7.

ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΩΡΕΣ

ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΧΡΗΜΑΤΑ

ΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

ΚΑΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΕΑΝ ΟΧΙ ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΣΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ

8.

ΑΝΕΡΓΙΑ

ΕΚΟΥΣΙΑ ΑΠΟΧΗ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΛΛΟ

9. ΑΠΟ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΤΕ ΠΟΡΟΥΣ;

- ΕΡΓΑΣΙΑ
- ΔΙΑΤΡΟΦΗ
- ΣΥΝΤΑΞΗ ΧΗΡΕΙΑΣ
- ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ

10. ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΑΝΤΑΠΕΞΕΡΧΕΣΤΕ ΣΤΑ ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΞΟΔΑ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

11. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΘΑ ΛΕΓΑΤΕ ΠΩΣ ΕΧΕΙ:

- ΒΕΛΤΩΘΕΙ
- ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ Η ΙΔΙΑ
- ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΨΕΙ

12. ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΤΟΜΕΙΣ ΕΧΕΙ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΤΕ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

- ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ-ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
- ΕΝΔΥΣΗ-ΥΠΟΔΗΣΗ
- ΠΑΡΟΧΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
- ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ
- ΤΑΞΙΔΙΑ-ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ

13. ΠΟΙΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΑΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ;

- ΚΕΚΟΙΦ ΑΠΗ
- ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ
- ΚΕΦΟ(ΚΕΝΤΡΟ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ)
- ΑΛΛΟ
- ΚΑΝΕΝΑ

14. ΥΠΗΡΧΑΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΣΑΝ ΠΡΟ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

15. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΤΑ ΗΔΗ ΥΠΑΡΧΟΝΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΙΡΙΞΗΣ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΒΟΗΘΗΤΙΚΑ;

- ΚΑΘΟΛΟΥ
- ΛΙΓΟ
- ΠΟΛΥ
- ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

16. ΣΕ ΠΟΙΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΣΤΙΑΖΟΥΝ ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ;

- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
- ΑΝΑΓΚΕΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
- ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΠΙΚΟΔΟΜΙΤΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ
- ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ
- ΑΛΛΕΣ

17. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΣΑΣ ΕΧΕΙ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ;

- ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ
- ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ
- ΑΓΧΟΣ
- ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΑ
- ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ
- ΑΛΛΟ

18. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΘΑ:

- ΒΕΛΤΙΩΘΕΙ
- ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ Η ΙΔΙΑ
- ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΨΕΙ